

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2022

Denisa Korotvičková

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

**Analýza psychologického románu Paula Coelho
Nevěra**

Bakalářská práce

Autorka práce: Denisa Korotvičková

Studijní program: B7202 Mediální a komunikační studia

Studijní obor: Jazyková a literární kultura

Vedoucí práce: dr. hab. Marcin Lukasz Filipowicz, Dr.

Oponent práce: doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor: Denisa Korotvičková

Studium: P19P0271

Studijní program: B7310 Filologie

Studijní obor: Jazyková a literární kultura

Název bakalářské práce: **Analýza psychologického románu Paula Coelho Nevěra**

Název bakalářské práce AJ: Analysis of the psychological novel by Paulo Coelho Adultery

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá analýzou psychologického románu Paula Coelho Nevěra. Práce nastiňuje autorův život a profesní kariéru, avšak více pozornosti věnuje ději zmíněného románu a rozboru hlavních postav se zaměřením na určité psychologické jevy a nemoci, které s tématem knihy souvisí.

COELHO, Paulo. *Nevěra*. Praha: Argo, 2014. ISBN 978-80-257-1244-3.

ČERVENÝ, Radek. *Paulo Coelho* [online]. Praha: Argo, 2020 [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: <http://www.coelho.cz/>

FŮRT, Bohumil. *Literární postava: Vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008. ISBN 978-80-85778-61-8.

MATĚJKOVÁ, Erika. *Řešíme partnerské problémy*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2338-9.

ŠMOLKA, Petr. *Nevěra: Pro podváděné a podvádějící*. 2. vydání. Praga: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3296-1.

Zadávací pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: dr. hab. Marcin Lukasz Filipowicz, Dr.

Oponent: doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 12.11.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou závěrečnou práci *Analýza psychologického románu Paula Coelho Nevěra* vypracovala pod vedením vedoucího závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 23.6. 2022

Anotace

KOROTVIČKOVÁ, Denisa. Analýza psychologického románu Paula Coelha Nevěra. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 44 s. Bakalářská závěrečná práce.

Tato bakalářská práce se zabývá tvorbou Paula Coelha s důrazem na užití psychologického kýče v jeho románech. Cílem práce je na základě studia odborných literárních pramenů určit, jakým způsobem se vyvíjela popularita Paula Coelha v souvislosti s kvalitou jeho děl, a prostřednictvím analýzy konkrétního díla zhodnotit, do jaké míry jsou negativní aspekty jeho tvorby v díle zastoupeny.

V úvodu práce je krátce představen tento brazilský spisovatel a je zde rovněž vymezena základní terminologie. Následně je práce rozdělena do dvou částí – na teoretickou a analytickou sekci. V teoretické části jsou uvedeny okolnosti vzestupu popularity Paula Coelha, a rovněž příčiny krachu tohoto fenoménu. Analytická část práce se zabývá rozborem struktury díla, poetiky postav, časoprostoru, stěžejních motivů a kompozice konkrétního románu. Analýza těchto dílčích aspektů si klade za cíl zhodnotit, jakým způsobem Paulo Coelho pracuje s populární psychologií a do jaké míry se jeho tvorba dá považovat za psychologický kýč.

Závěr bakalářské práce formuluje poznatky plynoucí z analytické části a rekapituluje, hlavní prvky tvorby Paula Coelha.

Klíčová slova: psychologický román, Paulo Coelho, populární psychologie, psychologický kýč.

Annotation

KOROTVIČKOVÁ, Denisa. Analysis of the psychological novel by Paulo Coelho Adultery. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021. 44 pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor thesis deals with the work of Paul Coelho with emphasis on the use of psychological kitsch in his novels. The aim of the thesis is to determine the popularity of Paul Coelho in connection with the quality of his works, based on the study of professional literary sources, and to evaluate the extent to which the negative aspects of his work are represented in the work.

This Brazilian writer is briefly introduced in the introduction and the basic terminology is also defined. Subsequently, the work is divided into two parts - the theoretical and analytical section. The theoretical part presents the circumstances of the rise in popularity of Paul Coelho, as well as the causes of the collapse of this phenomenon. The analytical part of the work deals with the analysis of the structure of the work, the poetics of the characters, space-time, the main motives and composition of a particular novel. The analysis of these partial aspects aims to evaluate how Paulo Coelho works with popular psychology and to what extent his work can be considered psychological kitsch.

The conclusion of the bachelor's thesis formulates the findings from the analytical part and presents the main elements of Paul Coelho's work.

Keywords: psychological novel, Paulo Coelho, popular psychology, psychological kitsch.

Poděkování

Děkuji dr. hab. Marcinu Filipowiczovi, Dr. za odborné vedení mé bakalářské práce, poskytnutí cenných rad a připomínek, za trpělivost a vstřícnost.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Život a dílo Paula Coelho.....	2
3. Základní terminologie.....	3
a. Psychologický román.....	4
b. Populární psychologie.....	5
c. Pseudohluboké citáty.....	7
4. Vzestup a krach fenoménu.....	9
d. Současná česká kritika.....	13
e. Současná kompromitace Paula Coelho.....	18
5. Způsoby recepce Coelhoových děl.....	19
6. Analýza románu Nevěra.....	22
a. Struktura díla.....	22
b. Poetika hlavních postav.....	28
c. Kompozice.....	32
d. Téma a motivy.....	33
e. Příklady psychologického kýče.....	35
f. Reflexe díla.....	40
6. Závěr.....	43
7. Seznam pramenů a literatury.....	45

Úvod

Tato bakalářská práce se soustředí na brazilského spisovatele Paula Coelha s důrazem na psychologický kýč v jeho tvorbě.

V první polovině této práce si autora krátce představíme, vymezíme si pojem „psychologický román“, „psychologický kýč“ a „pseudohluboký citát“. Po vymezení této základní terminologie již zaměříme pozornost na tvorbu Paula Coelha.

Budeme se věnovat především vývoji jeho tvorby a popularity, která s jeho tvorbou úzce souvisí. Tvorba tohoto spisovatele zaznamenala v posledních desetiletích vlnu vzestupu a následně vlnu pomyslného pádu, kdy se z autorových skalních příznivců postupně stávali jeho největší kritici, přičemž okolnostem tohoto vývoje se budeme podrobněji věnovat v kapitole Vzestup a krach fenoménu.

Pozornost krátce zaměříme také na současnou českou kritiku tohoto autora a na jeho nejnovější prezentace na veřejnosti. Následně si představíme způsoby recepce jeho děl.

Ve druhé polovině této práce se zaměříme na konkrétní dílo Paula Coelha, a sice na psychologický román *Nevěra* vydaný roku 2014 nakladatelstvím Argo, na kterém si ukážeme příklady prostředků, kterými autor buduje svá díla a dává jim onen „psychologický“ nádech. Podrobně si knihu rozebereme a zaměříme se při tom na tvůrčí postupy a možnou problematičnost výkladu tohoto díla.

V první kapitole si důkladně představíme věcný obsah knihy, který je nezbytný pro pochopení všech souvislostí v životních situacích a pohnutkách hlavních postav, načež v druhé kapitole navážeme představením těchto konkrétních postav, která jsou pro psychologický román naprosto klíčová.

Analýza bude pokračovat představením kompozice, hlavního tématu a motivů, které v knize můžeme nalézt a které formují žánr knihy a činí z něj „psychologický román“. Jako poslední si pak představíme příklady onoho psychologického kýče a způsoby, jakými s ním autor pracuje.

Život a dílo Paula Coelha

Paulo Coelho je brazilský spisovatel, který se narodil 24. 8. 1947 v Riu de Janeiro jako syn inženýra. Jelikož byli Coelhovi rodiče katoličtí věřící, stal se Coelho v sedmi letech žákem jezuitské školy Svatého Ignáce. Již v tomto věku však Coelhovi povinnost náboženské praxe ve škole činila problémy – nesnášel modlitby ani účast na mši.

Brzy se rozhodl, že chce být spisovatelem, ale jeho rodiče, kteří v této profesi v Brazílii neviděli žádnou budoucnost, ho odrazovali. Coelhovo vzpurné dospívání je přimělo, aby ho třikrát poslali do psychiatrické léčebny.¹

Právě v době Coelhova dospívání se do Brazílie dostalonutí hippies. V této době se Paulo Coelho s tímto hnutím ztotožňoval a náležitě se dle toho choval. Pokusil se také o založení časopisu, nicméně ten se dočkal pouhých dvou čísel. Ve stejné době dostal Coelho nabídku od hudebníka a skladatele Raul Seixas na psaní textů pro jeho písně.

Spolupracoval s ním až do roku 1976, přičemž složili více než šedesát písní. V roce 1973 se oba také stali členy Alternativní společnosti, která se stavěla proti kapitalistickým ideologiím a mimo jiné se vyznačovala názorem, že každý disponuje svobodou volby, a tudíž si může dělat, co chce. Členové této organizace rovněž praktikovali černou magii.² Více o této Coelhově zkušenosti se můžeme dočíst v jeho románu Valkýry. Ve stejné době začali s výše zmíněným Raulem Seixasem tvořit komiksový seriál oslavující svobodu s názvem Kringha.

Vlivem všech těchto aktivit byli oba považováni za nebezpečné režimu, byli zatčeni a uvězněni. Dva dny poté, co byl propuštěn, jej navíc na ulici unesli a zavřeli do vojenských mučireň, kde zůstal řadu dní. Podle jeho vlastních slov jej zachránilo před smrtí jen to, že se prohlásil za blázn, protože byl třikrát internován, a že se začal před svými únosci sám zraňovat. Nakonec jej propustili, tyto zážitky ale Paula silně poznamenaly.³

V roce 1979 se setkal s dávnou přítelkyní Christinou Citicicovou, se kterou se nejen oženil, ale se kterou také odjel do Evropy a procestoval řadu zemí. Během jejich cestování po Německu, kde navštívili koncentrační tábor v Dachau, zažil údajně Paulo Coelho jakési vidění – „zjevila se mu postava muže, kterého o dva měsíce později potkal v kavárně v Amsterdamu. Totožnost tohoto člověka Coelho nikdy neprozradil, avšak

---

¹ Olejník, 2008.

² Procházka, 2002, s. 20-22.

³ Prosil jsem Jezulátko, ať mi pomůže, 2005.

údajně to byl právě on, kdo mu navrhnul, aby se znovu vrátil ke katolictví a aby vykonal pouť do Santiaga de Compostela.⁴

Paulo Coelho tuto pouť skutečně vykonal a téměř o rok později vtiskl tuto zkušenost do své první knihy, jež nesla poetický název Poutník – Mágův deník. Knihu vydalo malé brazilské nakladatelství a relativně dobře se prodávala, nicméně většímu ohlasu kritiky se jí nedostalo. V roce 1980 napsal Coelho druhou knihu, která je v současnosti patrně jeho nejznámější publikací, Alchymistu. První vydání této knihy však nebylo příliš úspěšné, jelikož se prodalo jen 900 výtisků a nakladatelství se už k dalšímu vydání nechystalo. Coelho tedy hledal jiné a ideálně větší nakladatelství, které by jeho dílo vydalo, načež uzavřel smlouvu s nakladatelstvím Rocco. V roce 1990 u tohoto nakladatelství vydal román Brida. Tento román se již dočkal větší pozornosti tisku, načež se i Coelhoova předešlá díla začala těšit větší popularitě a postupně se dostala na první místa žebříčku bestsellerů. Díky dnešním statistikám již můžeme říct, že žádná kniha v historii Brazílie neměla tak vysoký náklad jako Alchymista.

Od té doby každé jeho nové dílo nadlouho obsazuje čelní místa v žebříčcích nejprodávanějších knih po celém světě. „V roce 1996 francouzský ministr kultury jmenoval Coelho rytířem Řádu umění a literatury, téhož roku byl Coelho jmenován zvláštním poradcem programu UNESCO pro duchovní sbližování a dialog mezi kulturami.“⁵

Základní terminologie

Stěžejní termín, se kterým budeme pracovat, je „psychologický román“. Právě při práci s Coelhoovými texty se dostaneme na hranici mezi psychologickým románem a psychologickým kýčem, který je velmi často součástí populární psychologie. Všechny tyto tři uvedené termíny si v následujících podkapitolách představíme a rovněž se seznámíme s nepříliš známým termínem pseudohluboký citát.

---

⁴ Arias, 2000, s. 17-19.

⁵ Heger, 2001, s. 34-37.

Psychologický román

Charakteristika psychologického románu vychází dle Dagmar Mocné, která tento termín definuje ve své knize Encyklopedie literárních žánrů, z předpokladu, že hlavní tematikou tohoto žánru je zachycení stavů a proměn lidského nitra. Hlavním úkolem psychologického románu je zachycení složitosti a vnitřní protikladnosti duševního života jednotlivců. Jelikož je ale žánrem především analytickým, měl by tyto nejasnosti a vnitřní rozpory především objasňovat a nejen popisovat.⁶

Psychologický román by měl svému čtenáři minimálně nastínit vnitřní pohnutky jednotlivých hlavních postav a pomoci k pochopení jejich vnitřní logiky, na kterou navazují jejich činy. Už jen z tohoto důvodu je v tomto žánru dělení postav na kladné a záporné značně relativizováno, jelikož i záporná postava může být autorem natolik rozebrána, že se čtenáři bude zdát její jednání naprosto pochopitelné.

Mezi hlavní znaky psychologického románu patří zachycení složitosti vnitřního života postav a vykreslení jejich vnitřních rozporů. Tento žánr má rovněž za úkol zkoumat záhadná jednání literárních subjektů a rozpory mezi popsányi city a jejich činy. Snaží se pochopit jejich vnitřní logiku, najít veškeré zdroje a vše, co vede k určitému chování postav. Poté, co Sigmund Freud ve 20. století představil světu svou psychoanalýzu, začaly se autoři psychologických románů ve svých dílech více věnovat vnitřním monologům postav, více vykreslovat jejich prožitky a s nimi související nálady. Tento aspekt je nyní již naprosto neoddělitelnou částí tohoto žánru.⁷

Hlavní postava samozřejmě také musí splňovat určité aspekty, abychom danou knihu mohli přiřadit k žánru psychologický román. Jedním z takových aspektů je plastičnost postav. Ústřední postava bývá uzavřená do sebe, přičemž se více než fyzickým jednáním zaměřuje na introspekci. Taková postava může být samozřejmě jak kladná, tak záporná. Součástí charakteristiky hlavní postavy je většinou také její rozpolcenost, která bývá přisuzována patologickým jevům v životě hlavní postavy, které často způsobí duševní choroba, psychické komplexy nebo problémy se sebepoznáním. Jako typické postavy tohoto žánru můžeme jmenovat například postavu cizince, který je rozpolcený mezi kulturou, ze které pochází, a kulturou, do které přišel; dvojník; psychopat; ambiciózní

---

⁶ Mocná, 2003, s. 554-560.

⁷ Ginzburgová, 1982, s. 214.

mladík přicházející o iluze, ale může jím být i naprosto průměrný člověk procházející si strastmi všedních dní.⁸

Tomuto jevu se věnovala také Nela Mlsová ve své publikaci *Člověk na rozhraní*, která se zabývá tvorbou Jaroslava Havlíčka mimo jiné také v souvislosti s českou psychologickou prózou. Dle Mlsové vyvolává pojetí postavy v některých psychologických románech ve čtenáři dojem, že život protagonistů je formován spíše událostmi, které mohou navodit existenciální znejistění. Fenoménu existenciálního znejistění se dále věnuje například Vladimír Papoušek, který se zároveň zasazuje o rozlišování pojmů existencialismu a existenciální fenomén, jelikož tento jev lze nalézt u zrodu prakticky každé existenciální situace, a tudíž není možné každého autora psychologického románu, ve kterém se objeví existenciální fenomén, označit za zástupce existencialismu.⁹

Okolnosti, které mohou vést ke znejistění postavy, dělí Mlsová na „domov, čas, Bůh a smrt“¹⁰, přičemž nejen, že korespondují s tzv. lidským údělem, ale navíc jsou také dobově aktualizovány.¹¹ Tyto faktory ovlivňující hlavní postavy můžeme rovněž pozorovat v dílech Paula Coelho, což je zároveň jedním z důvodů, díky kterému o nich můžeme hovořit jako o psychologických románech.

V neposlední řadě jsou psychologické romány charakteristické individuálním prožíváním času. Tento znak dává autorovi možnost věnovat více prostoru klíčovým okamžikům v životě hlavní postavy, a naopak nedůležité události zcela přeskočit (např. hlavní postava šla na oběd do kantýny a nic se jí zde nepříhodi). Typické je též prolínání časových rovin a retrospektivní pohledy do minulosti, v nichž se rozebírané postavy snaží najít určitý bod zlomu, který by jim pomohl pochopit sebe sama.¹²

Populární psychologie

Definice populární psychologie bude o něco složitější, nicméně v posledních letech se tomuto tématu věnuje čím dál tím větší množství odborníků. Na jedné straně existují studie, které zobrazují knihy populární psychologie, často označované termínem *self-help books*, jako kulturní průmysl zaměřující se na běžné aktivity. Tyto aktivity (např.

---

⁸ Mocná, 2003, s. 554-560.

⁹ Mlsová, 2005, s. 18.

¹⁰ Mlsová, 2005, s. 20.

¹¹ Mlsová, 2005, s. 20.

¹² Mocná, 2004, s. 554-560.

meditace, ...) jsou často základem pro vznik self-help books, jejichž konzumace je rovněž podporována. To následně vede k lepšímu zakotvení diskurzů a sociálních vztahů, které se v těchto publikacích objevují, ve společnosti (např. McGee, 2005; Moskowitz, 2001).

Další studie pak zase zkoumají, jak jednotlivci přijímají terapeutické narativy, se kterými se setkávají prostřednictvím různých kulturních předmětů a produktů, jako jsou právě self-help knihy (např. Lichterman, 1992; Simonds, 1992).¹³

Literatura populární psychologie totiž vychází z předpokladu, že každý z nás je jakýmsi „amatérským psychologem“¹⁴, který rád uvažuje nad různými situacemi, se kterými se ve svém životě setkal, či nad pohnutkami a chováním jiných lidí. Každý z nás by jistě rád porozuměl tomu, proč někdo z našich známých dělá právě to, co dělá, a z těchto hypotéz a úvah nad jejich pohnutkami pak většinou vznikají knihy populární psychologie. Z obecného hlediska by se tedy dalo říct, že populární psychologie je taková literatura, jejíž mnohá tvrzení jsou sice vědecky podložena, avšak větší část z nich není.

Problém dle autorů knihy 50 největších mýtů populární psychologie spočívá v tom, že průmysl populární psychologie často zpestřuje vesměs moudré rady, které znaly již naše babičky (např. nesvalovat vinu za své činy na druhé a naučit se přijmout vlastní zodpovědnost; jíst zdravě a pravidelně cvičit; ...), poučkami, které jdou proti vědeckým důkazům.

Populární psychologie sice může být cenným zdrojem informací o lidském chování, poskytuje však minimálně stejné množství dezinformací.¹⁵ Pokud jsou pak tyto dezinformace v hojnějším počtu, nazýváme je psychologickou mytologií, jelikož jsou založeny na falešných domněnkách v kombinaci s milionkrát použitými babskými radami a lidovými moudrostmi.¹⁶

Pokud si chceme ujasnit termín psychologický kýč, který se žánrem populární psychologie do jisté míry souvisí a je její neoddělitelnou součástí, musíme nejprve zaujmout určité stanovisko k pojmu „kýč“ jako takovému. Podle studie Tomáše Kulky,

---

¹³ Nehring, 2016, s. 123.

¹⁴ Georgie Kelly, 1955

¹⁵ Stanovich, 2007; Uttal, 2003

¹⁶ Lilienfeld, 2011, str. 16.

jež byla roku 1997 zveřejněna v časopisu Vesmír pod názvem Umění a kýč, existuje většinový názor říkající, že kýč je esteticky defektní a vlivem tohoto předpokladu se tedy jedná o slovo s negativní konotací. Pojmeme kýč dle mnohých¹⁷ označujeme věci, které s kvalitním uměním či literaturou kontrastují, a proto se na něj můžeme dívat jako na pokračování průměrného až podprůměrného umění, nebo také jako na něco, co si na opravdové umění pouze hraje. Matei Calinescu však jedním dechem namítá: „*Stejně jako umění samo, jehož je jak imitací, tak i negací, nemůže být kýč definován z jednoho zorného úhlu.*“¹⁸

Na to okamžitě navazuje jiná skupina odborníků¹⁹, která namítá, že kýč je pojem relativní, jelikož je založen na subjektivním estetickém vnímání každého z nás. Tato námitka „je založena na tom, že v různých společnostech, obdobích a společenských vrstvách jsou různé věci z hlediska estetického posuzovány různě, a že žádná empirická fakta nemohou rozhodnout v otázkách hodnot“²⁰. S tímto názorem nelze nesouhlasit, nicméně jako každá záležitost, která je z velké části založená na subjektivitě, se i tato dá určitým způsobem generalizovat, a to alespoň pro tento čas a tuto kulturu.

Tato charakteristika by se pak dala velice dobře aplikovat také na termín psychologický kýč. Bude se tedy jednat o takový jev, který si z hlediska vnímání naší kultury, pouze hraje na skutečnou psychologii. Nelze takové texty považovat za skutečné psychologické rozborů či doporučení a rozhodně není vhodné se takovými texty řídit. Samozřejmě existují lidé, kteří se takovými texty nechají ovlivnit, nicméně je zapotřebí mít na paměti fakt, že takové texty nejsou tvořeny a psány odborníky.

Pseudohluboké citáty

Ve své práci budu rovněž užívat pojmu „pseudohluboké citáty“. Nutno podotknout, že tento termín není pevně zakotvený v žádné odborné literatuře na toto téma, ani není v hojné míře používán odborníky, nicméně existuje a je nejspíše nejlepším názvem pro jazykové prostředky, kterých Paulo Coelho ve své tvorbě používá.

---

¹⁷ např. Matei Calinescu

¹⁸ Calinescu, 2000, s. 232.

¹⁹ např. Morris Weitz

²⁰ Kulka, 1997.

Tento termín se objevil například ve studii *On the reception and detection of pseudo-profound bullshit* z roku 2015. Tuto studii realizoval Gordon Pennycook a tým vědců z Univerzity Waterloo v Kanadě. V rámci studie otestovali stovky dobrovolníků, přičemž prostřednictvím těchto testů zjistili, že lidé, kteří se nechávají inspirovat „inspirativními, pseudohlubokými, intelektuálními nebo ezoterickými“²¹ citáty, bývají méně inteligentní, mívají snížené kognitivní schopnosti (např. schopnost vyjadřování, ...) a menší sebereflexi, a rovněž je u nich více pravděpodobné, že budou náchylnější k důvěře v konspirační teorie, nadpřirozeno nebo alternativní medicínu.

Tato studie rovněž vymezuje dva mechanismy, které mohou být příčinou zhoršeného rozlišování pseudohlubokých a skutečně hlubokých citátů. První mechanismus pracuje s možností, že někteří lidé mohou mít silnější tendence přijímat věci jako pravdivé nebo smysluplné od samého počátku. Podle Daniela Gilberta²² lidé musí nejprve něčemu věřit, aby byli schopni danou věc pochopit.

Druhý mechanismus hovoří o potenciální neschopnosti odhalit pseudohluboké citáty, které mohou způsobit záměnu nejasností za hloubku. Slovy francouzského sociálního a kognitivního vědce Dana Sperbera: „Až příliš často čtenáři hluboce posuzují to, co nedokázali pochopit.“²³ Dle této hypotézy si čtenář jednoduše neuvědomuje, že příslušný podnět vyžaduje zvláštní pozornost, aby byl pochopen, a pouští se do posuzování, aniž by předem rozklíčoval, zda se jedná o skutečně hluboký či pseudohluboký citát.²⁴

Jako příklad takového pseudohlubokého citátu použili výzkumníci mimo jiné tuto větu: „Představitost je skrytá v prudkých událostech časoprostoru.“ Dle jejich slov se na první pohled může zdát, že tato věta má nějaký hlubokomyslný význam, avšak ve skutečnosti se jedná pouze o soubor populárních slov, která náhodně poskládali do věty tak, aby splňovala syntaktickou strukturu. Z pohledu významové složky však věta žádný smysl nedává.

Dalo by se říci, že na tomto principu je vystavěna také velká část Coelhovy tvorby – autor za sebe jednoduše poskládá slova, která jsou populární a která zní, jako kdyby byla vystřižena z učebnice filozofie či z Bible, a očekává, že zafunguje druhý mechanismus

---

²¹ Zikmundová, 2015.

²² 1991, podle Spinozy

²³ Sperber, 2010, s. 583.

²⁴ Pennycook, 2015, str. 549-550.

výše zmíněné studie. A sice, že čtenáři vlivem odborných či cizích slov plně neporozumí danému textu, a budou tedy pouze na základě svého estetického vnímání předpokládat, že se jedná o něco velmi hlubokomyslného.

Nelze dílům Paula Coelho upřít, že splňují všechny výše uvedené atributy psychologického románu, a je tedy možné je do tohoto žánru řadit. Jak se však můžeme dozvědět v nezměrném množství rozhovorů, sám spisovatel by své knihy v knihkupectví nejráději viděl v oddělení beletrie nebo dokonce filozofie.²⁵ Nejčastěji však jeho díla můžeme nalézt mezi bestsellery a jen zřídka v oddělení ezoteriky.

I přesto, že jeho díla nejsou řazeny mezi knihy filozofické, můžeme se v nich setkat s velkým množstvím úvah či psychologických rozborů. V takovém případě je však nutné si uvědomit, jak snadné a zároveň nevhodné je snížit se k vytvoření psychologického kýče. Ve druhé části této bakalářské práce si představíme některé konkrétní příklady používání pseudohlubokých citátů, které se mezi psychologický kýč bezesporu řadí.

Vzestup a krach fenoménu

Paulo Coelho zaznamenal první větší úspěch díky své knize *Mágův deník*, který vyšel roku 1987 a je převážně autobiografickým textem, v němž čerpal ze svých zážitků a duchovních cvičení na pěší pouti do galicijského Santiaga de Compostela. Tato kniha vzbudila mimořádný ohlas čtenářů, avšak dalo by se říci, že celosvětovým fenoménem se stal díky svému dílu *Alchymista*, které vyšlo jen o rok později a zaznamenalo také reakce literárních kritiků. Právě tím vstoupil do povědomí také širší části čtenářů a jak ji bylo řečeno výše, tato kniha se rovněž dočkala nejvíce výtisků a největšího množství překladů.

Ke vzniku takto rozšířeného fenoménu však muselo přispět více faktorů, které napomohly nejen jeho vzniku, ale také udržení popularity. Projdeme si tedy tyto faktory, o kterých hovoří také Daniel Nemrava ve svém článku *Fenomén zvaný Paulo Coelho*, krok po kroku.

Prvním faktorem, který měl patrně největší vliv na rozšíření popularity Paula Coelho v Brazílii, je právě politická situace a složení společenských vrstev v tomto státě. Když totiž Paulo Coelho vyšel na konci osmdesátých let na světlo se svou knihou *Mágův deník*

---

²⁵ Nemrava, 2001, s. 60-62.

a následně s knihou *Alchymista*, v Brazílii právě panovala hluboká hospodářská i společenská krize.²⁶ Lidstvo se v dobách této krize, která se projevila jednak nárůstem nezaměstnaných, jednak také větším počtem lidí čelících zvýšenému psychickému tlaku, jež se projevilo například sebevraždami či agresí k okolí, více obracelo k Bohu, magii či spiritismu, zkrátka k čemukoliv, co by mohlo být schopno nabídnout jim východisko či alespoň únik z každodenní neutěšené reality.²⁷

Pro Brazílce nastal hlavní mezník jejich novodobé historie roku 1985, kdy padla vojenská diktatura známá také pod pojmem vojenská junta, která se až do svého konce podílela na vraždách a únosech odpůrců režimu a se kterou měl ostatně sám autor osobní zkušenosti. Bohužel ani demokratickými volbami si obyvatelé Brazílie příliš nepolepšili, jelikož první demokraticky zvolený prezident byl zanedlouho obviněn z korupce.

Na těchto výsledcích demokratických voleb má svůj podíl rovněž výše zmíněné složení společenských vrstev v Brazílii. Brazílie je státem se šestou největší populací na světě, avšak součástí této populace je pouhá hrstka bohatých a vzdělaných občanů. Dále tu máme nepříliš velkou střední vrstvu a velké množství chudých a méně vzdělaných.

Jak ostatně dokázala výše zmíněná studie Gordona Pennycooka a jeho vědeckého týmu, čím nižší inteligenci a vzděláním jednatel disponuje, tím větší má tendence věřit různým typům pseudohlubokých citátů, jakožto i lidem či kultům, které jich užívají.²⁸ Brazílie je ve svém základu katolická země, avšak vlivem migrace se toto hlavní náboženství začalo prolínat s vyznáním afrických animistických kultů a s primitivními kulty domorodých indiánů, což mělo za následek větší sklon této kultury hledat odpovědi v různých druzích magie a v současné době je to také prvopočátek větší otevřenosti vůči spiritistickým rituálům.

Dalším faktorem, který napomohl Coelhově tvorbě, je strategie samotného spisovatele a jeho možných poradců. Jak již bylo řečeno v kapitole, kde se věnujeme životu a dílu Paula Coelho, jeho nejprodávanější kniha *Alchymista* se zpočátku potýkala s velkými problémy. Její první náklad nebyl příliš úspěšný a o druhý náklad se proto vydavatelství příliš nehrnula. Několik z nich dokonce tuto knihu vydat odmítla.

---

²⁶ Weissová, 2008.

²⁷ Merhaut, 2013, s. 13.

²⁸ Pennycook, 2015, str. 550.

V návaznosti na tyto události se Paulo Coelho rozhodl změnit reklamní strategii z nulové na obrovskou reklamní kampaň, která z něj v neuvěřitelně krátkém časovém úseku učinila naprostý fenomén. „V rámci kampaně byl často při oslavných ódách na spisovatele zmiňován okamžik, kdy byl na zahradě Bílého domu spatřen Bill Clinton zabraný do četby *Alchymisty*.“²⁹

Za určitý druh marketingového tahu by se rovněž dala považovat kniha španělského spisovatele Juana Ariase *Paulo Coelho: Zpověď poutníka*, která vyšla v roce 2000 a pěje na autora jen a jen chválu bez známek jakékoliv kritiky. Ostatně se zde praví: „Paulo Coelho je víc než spisovatel, což mnozí z jeho literárních kritiků nepochopili.“³⁰ Patrně je tedy kniha reakcí na první negativní recenze, které se v souvislosti s jeho tvorbou začaly objevovat.

V následujících letech Paulo Coelho opět změnil marketingovou strategii. V roce 1999 totiž objevil pirátský ruský překlad svého románu *Alchymista*. Počet prodaných výtisků jeho knihy v tomto roce nebyl nijak závratný, v Rusku se prodávalo pouze cca 1000 výtisků ročně. A tak se Coelho rozhodl zveřejnit pirátskou verzi *Alchymisty* na svých webových stránkách. Plán byl jednoduchý a také funkční – čtenáři si část knihy stáhli a přečetli, avšak aby knihu mohli dočíst celou, museli skutečně fyzicky jít a koupit si ji, jelikož online nebyla kniha dostupná v plném rozsahu.

Tento druh pirátství nejvíce ocenili čtenáři, kteří si rádi nejprve vyzkouší, zda je pro ně daná kniha zajímavá, než si ji skutečně koupí. Již v následujícím roce přinesl tento marketingový tah autorovi ovoce, jelikož dle dostupných zdrojů se v roce 2000 prodalo 10 000 výtisků jeho knihy a v roce 2001 vzrostl tento počet opět na desetinásobek. Do roku 2002 tedy prodal milion výtisků knihy *Alchymista* včetně několika dalších titulů.³¹

Posledním faktorem, který si zde zmíníme a který souvisí spíše s udržení tohoto fenoménu až do současnosti, je cílová skupina románů tohoto autora. Paulu Coelhoovi se totiž podařilo zachovat si přízeň čtenářů nejen napříč kulturami, ale především napříč časem, ve kterém se samozřejmě měnily politické i společenské poměry. Různé ekonomické i společenské krize přicházely a zase odcházely, avšak Coelhoovy knihy na předních příčkách světových bestsellerů zůstaly. Jak se jim to ale povedlo?

---

²⁹ Nemrava, 2001, str. 60-62.

³⁰ Arias, 2000, str. 23.

³¹ Binit, 2020.

Je to dáno cílovou skupinou, pro kterou Coelho své knihy píše. Ona sám na kritiku svých děl zpravidla reagoval tvrzením, že své knihy píše především pro své věrné a vděčné čtenáře, kteří si z nich dokáží něco odnést a kteří věří tomu, že jejich četba z nich dokáže učinit lepší lidi. Ke knihám Paula Coelha se totiž většinou uchyluje dospívající mládež, která je přirozeným psychickým vývojem determinována k hledání odpovědi na základní otázky týkající se především smyslu života či vlastní existence. Paulo Coelho těmto mladým Wertherům nabízí lidová moudra a návrat k tradičním hodnotám, které v dnešním uspěchaném a přetechnizovaném světě chybí a ke kterým by se zmatený dospívající člověk mohl uchýlit.³²

V roce 2014 byl natočen brazilský film s názvem *Poutník – nejlepší příběh Paula Coelha*, který popisuje autorův život. Film byl samozřejmě natočen ve spolupráci s tímto autorem a již jeho název je značně sugestivní. Filmová kritika se o snímku však nevyjádřila příliš pozitivně. Vytýká mu byl mimo jiné slabý scénář či fakt, že na konci filmu jeho tvůrci neopomněli vypsát výčet úspěchů ústředního protagonisty.

Všechny tyto faktory mají největší podíl na vzestupu fenoménu zvaném Paulo Coelho. Nutno však také podotknout, že z části měla na zpopularizování tvorby tohoto autora podíl také náhoda. Kombinace všeho výše uvedeného nám nicméně přinesla nového „bojovníka světla“, jehož kult se udržuje při životě sám od sebe, jako velké perpetuum mobile. Avšak nic takového jako perpetuum mobile nemůže reálně existovat a fungovat, a proto se vůči Coelhoovi brzy vymeziła značná část literární kritiky.

První kritiky se začaly objevovat s počátkem nového tisíciletí. I přesto byl Paulo Coelho v roce 2002 přijat do konzervativní Brazilské literární akademie. Nejspíše právě vlivem této události si Coelha začali všimnat vážení brazilští profesori filozofie. Například João Alexandre Barbosa v recenzi na Coelhův román *Jedenáct minut* na ni přímo odkazuje již názvem své práce *V Akademii ano, v literatuře nikoliv*. Snaží se tím již v úvodu vymezit svůj postoj vůči Coelhoovi, který lze pochopit tak, že ačkoliv byl Coelho přijat do výše zmíněné instituce, do literatury dle něj nepatří, jelikož její podstatu nijak neobohacuje ani nerozvíjí.³³

---

³² Nemrava, 2001, str. 60-62.

³³ Váně, 2008.

S každou další knihou, kterou Paulo Coelho v době svého nejproduktivnějšího období vydával takřka jednu za druhou, se tedy literární kritika stávala nevybíravější. Dokonce můžeme sledovat vývoj postoje k tomuto autorovi i u jednotlivých recenzentů. Například zatímco o knize *Alchymista* se redaktor MF DNES Josef Chuchma vyjádřil ve svém článku s názvem *Spřízněné bestselery: jednoduše o smyslu života* veskrze pozitivně, o pár let později již k tvorbě Paula Coelha tak pozitivně nakloněn nebyl.

Roku 2005, kdy už bylo jasné, že autor používá pro svou tvorbu jeden vzorec, na který pouze navléká jiné narativy, se již do Coelha nevybíravě opírala i širší česká kritika. V té době vyšel český překlad Coelhovy knihy *Záhír*, který právě již zmíněný Josef Chuchma označil za „odvozeninu, bůhvíkolikátou odmocninu, s rozbujelou masou slovního plevele“³⁴.

V dalších letech se jen více vymezovaly skupiny Coelhových fanoušků a jeho odpůrců. Josef Peterka se dokonce ve své učebnici *Teorie literatury pro učitele o Coelhovi* zmiňuje: „Za příklad současného literárního kýče velkého stylu bych považoval některé ‚mystickky hluboké‘ romány Coelhovy.“³⁵

Dalším faktorem, který přispěl k úpadku tohoto fenoménu, byl pak autor sám. Během let se neostýchal poskytovat rozhovory na různá témata, která se však netýkala pouze literatury, ale často také aktuální politické situace či jiných událostí. Tyto jeho názory však byly často nepopulárního charakteru, a proto část svých fanoušků ztratil. Příklad autorovy nejnovější kompromitace si představíme v následující podkapitole.

Současná česká kritika

Jak jsme si již řekli v předchozí kapitole, fanoušci Paula Coelha označují jeho knihy za inspirativní a považují je za díla hodna toho, aby se jimi nechali ovlivnit či podle nich dokonce nějak výrazněji změnili svůj životní styl či postoj. Jeho kritici odmítají jeho psaní jako neopodstatněné a nepodložené výroky New Age, propagující vágní spiritualitu postrádající upřímnost. V této podkapitole se tedy podíváme, jaký postoj zaujímají ke Coelhově tvorbě současní čeští literární kritici.

---

³⁴ Chuchma, 2005, Paulo Coelho a ztráta soudnosti.

³⁵ Peterka, 2006, str. 26.

Autorkou první recenze, kterou si zde zmíníme, je Monika Zavřelová, redaktorka a vedoucí kulturní rubriky MF DNES a iDNES.cz. Monika Zavřelová se zaměřila na autorovu o něco novější knihu *Hipík*, která vyšla roku 2018 a nese autobiografické prvky. Celkové hodnocení knihy (55 %) není pro Paula Coelha příliš příznivé, avšak v tomto periodiku není Monika Zavřelová zdaleka jediná, kdo se ke Coelhově tvorbě postavil značně kriticky. Podobného hodnocení se dočkala Coelhova kniha *Brida* recenzovaná Alicí Horáčkovou, či právě kniha, které se budu věnovat ve druhé části této práce, *Nevěra* recenzovaná Klárou Kubíčkovou.

Všechny zmíněné recenzentky tohoto periodika vyčítají Coelhovi odtržení od reality a neautentičnost hlavních postav. Romány Paula Coelha dle nich také nepřináší nic nového, žádné nové poznatky, které by se daly přenést do běžného života. Konkrétně u románu *Nevěra* se Klára Kubíčková domnívá, že vzhledem k aktuálnosti tématu mohl Coelho svůj psychologický román zpracovat lépe, nicméně z rozhovorů týkajících se této knihy, které Coelho poskytl, vyplývá, že si ani on sám neuvědomuje, kolik románů na toto téma již v minulosti vzniklo a že ten jeho je jen další v řadě, který se vzhledem ke své průměrnosti mezi ostatními dočista ztratí.

Monika Zavřelová, která svou recenzi věnovala knize *Hipík*, zastává ve svém článku vůči Coelhově tvorbě podobně kritický postoj jako Klára Kubíčková. Narativ knihy *Hipík* sice považuje za skutečně zajímavý a čtivý, přičemž vzhledem k osobní angažovanosti autora ve stylu života, o kterém píše, mu protentokrát nelze vytýkat neautentičnost postav, nicméně jako rušivý element zde nachází právě autorovo ego, které mu nedovolí napsat knihu bez kázání na téma spokojeného života a dlouhých pseudohlubokých monologů. „Právě kázání jsou vlezlým parazitem románu, jenž jej nakonec postupně rozkládá a zabíjí,“³⁶ uvádí ve své recenzi Monika Zavřelová.

Autorkou recenze z roku 2019, která vyšla v elektronické podobě v deníku *Aktuálně.cz*, je Markéta Pilátová, spisovatelka a literární publicistka, která se rovněž zaměřila na Coelhovu knihu *Hipík*. Tato kniha je převážně autobiografická, ale ani tak se dle Markéty Pilátové Coelho neodchyluje od svého typického modus operandi – skloubení „new age

---

³⁶ Zavřelová, 2018.

spirituality, osobního rozvoje křísnutého vším magickým, záhadným a povzbuzujícím, co opisuje z nejrůznějších spirituálních tradic světa“³⁷.

Autorka této recenze na rozdíl od výše zmíněných recenzentek z deníku iDNES.cz však na této knize ani na jejím autorovi jako takovém nedokáže nalézt žádné negativní aspekty. Z jejího článku jasně vyplývá, že i ze své pozice literární kritičky stojí na straně věrných čtenářů Paula Coelha. Explicitně ve svém článku zmiňuje, že Coelho na rozdíl od „plagiátorských příruček osobního rozvoje“³⁸ umí napsat čirý příběh jednoduchým a snadno srozumitelným jazykem, což zde vyzdvihuje jako autorovu přednost, a Coelhovy kritiky, kteří naopak tuto vlastnost Coelhových děl odsuzují, dokonce nazývá „literárními snoby“. Zároveň vyslovuje domněnku, že právě kniha *Hipík* by mohla jeho kritiky obměkčit a přesvědčit je o tom, že tato Coelhova kniha je skutečně plná důležitých rad z oblasti osobního rozvoje. Příběh je podle ní čtivý a snaží se čtenářům ukázat jinou než konzumní cestu životem.

Souhlasit by se s Markétou Pilátovou nicméně dalo přinejmenším v prohlášení, že tato publikace je svým tématem alespoň trochu angažovaná, jelikož hnutí hippies je skutečně téma, ke kterému má Coelho skutečný osobní vztah. Tento způsob uvažování by se však rovněž dal označit za logickou chybu, neboť osobní vztah k danému tématu nemusí být důkazem angažovanosti, ale pouze empirické zkušenosti.

Poslední recenze, kterou si zde zmíníme, vyšla na portálu iLiteratura.cz a její autorkou je Lada Weissová. Ta se na tvorbu Paula Coelha snaží podívat v kontextu brazilské literatury, přičemž zjišťuje, že to není vůbec nic jednoduchého. Již jiní autoři článků o tomto autorovi ji totiž upozorňují na fakt tvrdící, že „člověk zabývající se odborně brazilskou literaturou se mimo jiné musí vypořádat s ‚celosvětovým fenoménem zvaným Paulo Coelho‘“³⁹.

Autorka článku však záhy zjišťuje, že děj Coelhových románů se – až na výjimku v podobě knihy *Jedenáct minut* – neodehrává v Brazílii. Právě naopak, jejich narativ je zpravidla zasazen do zemí, které jsou geograficky i kulturně Brazílii velice vzdálené.

---

³⁷ Pilátová, 2019.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Weissová, 2008.

Navíc se dle Lady Weissové „Coelhovy postavy se nechovají podle toho, co svět mnohdy povrchně přisuzuje brazilskému naturelu“⁴⁰.

Rovněž zde upozorňuje na nenávaznost tvorby Paula Coelho na jakékoliv jiné proudy či autory brazilské literatury. Zdá se, jako kdyby Paulo Coelho začínal úplně od nuly a od samého prvopočátku své tvorby se snažil stát se zcela novým fenoménem, který nebude nijak spojen se svými brazilskými předchůdci. Toto snažení se mu však povedlo až do té míry, ve které přestal působit dojmem brazilského autora.

Nicméně právě hlavní rysy Coelhových děl, na které jsme se zaměřili v této bakalářské práci, skutečně odpovídají rysům brazilské literatury. Jedná se o již několikrát zmíněnou náboženskou víru v kombinaci s magií či spiritismem. Pro literární postavy nejen v dílech Paula Coelho, ale obecně v dílech brazilské literatury, je přítomnost boha, jeho atributů a jiných znaků dokazujících jeho přítomnosti v jejich všedních životech naprosto samozřejmá.

Brazilská kultura by sice měla být založena na katolickém charakteru země, avšak díky její pestré historii je také nutné počítat s tím, že se zde tento hlavní náboženský proud prolíná s vyznáním afrických animistických kultů, které se do země dostali s dovozem černých otroků, a v neméně důležité řadě rovněž s primitivními kulty domorodých indiánů. S oběma těmito vlivy se muselo potýkat katolické náboženství portugalských kolonizátorů, což mělo za následek větší sklon této kultury hledat odpovědi v různých druzích magie a v současné době je to také prvopočátek větší otevřenosti vůči spiritistickým rituálům.⁴¹

„Hledání vlastní podoby křesťanství, potřeba skloubit osobní prožitky víry, svoji individualitu a katolické základy, které byly mnoha Coelhovým postavám v dětství vštěpovány, nelze v jeho románech přehlédnout.“⁴²

Autorka následně v recenzi zmiňuje přímočarost a naivitu postav v Coelhových románech, která nicméně také koresponduje s brazilskou literaturou. Nachází také určitou podobnost mezi literárními postavami Paula Coelho a postavami v brazilských seriálech a telenovelách, které vesměs usilují o ten stejný cíl – nastavit případnému divákovi či čtenáři zrcadlo a zapůsobit na něj zdánlivě výukově.

---

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Klíma, 1998.

⁴² Weissová, 2008.

Stejně jako je tomu u Coelhových pseudohlubokých citátů i postavy v jeho knihách působí didakticky pouze zdánlivě. Autorka recenze zde jako příklady posměšně uvádí například: „jak má vypadat zdravý jídelníček, že jsou důležité preventivní prohlídky u lékaře a že kondom by měl pro jistotu patřit k základnímu obsahu dámské kabelky i pánské kapsy“⁴³. Tyto rady jsou zároveň zpravidla pevně spjaty s rozličnými spiritistickými rituály či magickými obřady, které pokud se jich Coelhovy postavy drží, vedou k jejich nikdy nekončícímu štěstí a životní spokojenosti.

Lada Weissová na závěr své recenze vyslovuje domněnku, že „Paulo Coelho je a chce být univerzální autor bez jednoznačně brazilských rysů. Píše pro bezelstné čtenáře, kteří hledají návod na život s dobrým koncem a věří, že jej lze vyčíst z knížky. Paulo Coelho se snaží psát tak, jak od něj takoví čtenáři očekávají.“⁴⁴

Upozorňuje tedy na Coelhovu jednoduchost a komerčnost, nicméně nemá mu jeho motivaci za zlou. Z jejího subjektivního názoru však vyplývá, že si myslí, že autor nepředstírá, že píše hlubokomyslný románový příběh, což je názor, se kterým můžeme a nemusíme souhlasit, neb je to opět pouze věc založená na subjektivním vnímání každého čtenáře.

Je tedy zřejmé, že i mezi novináři vzbuzují jeho díla velmi kontroverzní reakce – část recenzentů jej respektuje a uznává názory čtenářů, kteří tvrdí, že Coelho změnil jejich životy, přičemž druhá část jeho tvorbu odmítá a kritizuje pro prostoduchost a komerčnost. Tyto dvě části existují jak mezi recenzenty, tak mezi běžnými čtenáři, přičemž s postupem času se více rozšířila druhá skupina, která se ke Coelhově tvorbě dokáže postavit s použitím kritického myšlení, což můžeme vnímat jedinečně pozitivně.

Stále však existuje velice početná skupina čtenářů, kteří podobně jako Juan Arias zastávají názor, že „*Paulo Coelho je víc než spisovatel, což mnozí z jeho literárních kritiků nepochopili. Je to mnohostranná a emblematická osobnost konce tohoto století.*“⁴⁵

---

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Arias, 2000, s. 23.

Současná kompromitace Paula Coelho

Jak již bylo řečeno, Paulo Coelho je autor, který se neostýchá poskytovat rozhovory a v nejrůznějších médiích prezentovat názory na všemožné politické situace a události. Právě vlivem těchto prohlášení se od něj menší část veřejnosti odvrátila, a naopak literární kritika se o něj díky tomu začala zajímat.

Poslední vášnivou diskuzi, kterou se mu podařilo rozprout na svém profilu na sociální síti Twitter, vyprovokoval poté, co se vyjádřil k právě probíhající válce na Ukrajině. Jednak nazval tuto válku pouhým konfliktem a jednak oběťmi jsou podle něj Rusové.

Ve svém příspěvku doslova píše: „Ukraine crisis a convenient excuse for Russophobia.“⁴⁶ Přičemž v jiném ten den zveřejněném příspěvku prohlašuje, nejspíše na svoji obranu a vysvětlení předchozího sdělení, že byl ve Lvově, Kyjevě, Oděse, Jaltě a Černobyli (Ukrajina), cestoval vlakem 10 000 km z Moskvy do Vladivostoku (Rusko) a může prohlásit, že ano, je zde válka, ale neměli bychom z ní obviňovat obyčejné lidi.

Oba tyto příspěvky se setkaly s velkou vlnou kritiky z řad Coelhoových fanoušků, přičemž někteří z nich předkládali brazilskému autorovi fotografie z Ukrajiny, které mu měly dokázat, co se v této zemi skutečně děje a kdo je v této situaci agresor a kdo trpící stranou, a někteří dokonce přispěchali se statistikami jasně ukazujícími, že zhruba polovina ruských občanů podporuje „vojenskou operaci“ na Ukrajině. Kritikům těchto prohlášení rovněž přišel vhod fakt, že Paulo Coelho absolvoval soukromá setkání s Vladimírem Putinem a v roce 2014 dokonce obhajoval začlenění Krymu do Ruska, přičemž narativ západního národa o nelegální anexi označil za „propagandu“.⁴⁷

Toto prohlášení však překročilo hranice sociálních sítí a necelé tři dny poté reagovalo na tuto diskuzi polské internetové knihkupectví BookSale.pl velice radikálním krokem. Rozhodlo se stáhnout veškeré publikace tohoto autora z prodeje a do dalšího prodeje je již nepřidávat.

Tento krok se setkal jak s pozitivními, tak negativními reakcemi z řad zákazníků knihkupectví. Mnozí vedení firmy za zavedení takového řešení podpořili například komentáři: „Velmi dobré rozhodnutí. Mimochodem, fenomén tohoto autora jsem nikdy

---

⁴⁶ Coelho, 2022.

⁴⁷ Divizna, 2022.

nepochopil.“ Avšak u jiných se tento krok setkal s nepochopením, a tak se pod tímto příspěvkem na sociální síti objevovaly také názory opačného charakteru. Například: „Nepodporuji takové blokování a již nehodlám být dále vaším klientem.“

Někteří diskutující se ohradilo proti tomu, aby se názory vedení firmy odrážely v jejím počínání. Dle jejich názoru by postoje knihkupectví jako takového měly zůstat neutrální. Na tyto námitky však vedení knihkupectví reagovalo zdůrazněním faktu, že každá společnost má své vlastníky a těmto vlastníkům by měla být ponechána svobodná volba, a pokud majitelé něco ve své firmě prodat nechtějí, tak to prostě neprodají.⁴⁸

Je tedy jasné, že zarytí příznivci Paula Coelho raději přestanou navštěvovat toto knihkupectví, než aby se na svého idola podívali alespoň trochu kritickým okem. Tyto události se však bezesporu dají považovat za jeden z dalších a nejaktuálnějších důvodů pádu fenoménu zvaného Paulo Coelho.

Způsoby recepce Coelhových děl

Pojem recepce literárních děl označuje dle Lexikonu teorie literatury a kultury jednak účinek, který mají texty na čtenáře, a jednak způsob, jakým čtenáři literární dílo přijímají.⁴⁹ „Příjem literárního díla, jeho vnímání, porozumění, subjektivní vztah a hodnocení se odehrávají v rámci lidské psychiky. Proto v míře recepce hrají důležitou roli sociální a kulturní faktory, psychosociální dispozice čtenáře, literární vzdělání, prostředí, čas atd.“⁵⁰

Recepční proces začíná podle Hanse Roberta Jausse již u očekávání, které si recipient v souvislosti s daným textem už předem vytvoří na základě anotace, nadpisu či dle samotného autora. „Očekávání může recepční proces i provázet a postupem něho se měnit.“⁵¹ Avšak vlastní recepce textu začíná až jeho percepcí smyslovými orgány (primárně zrakem nebo sluchem, popř. hmatem pomocí slepeckého písma), s čímž úzce souvisí také jeho dekódování, které vede k porozuměním obsahu textu prostřednictvím jeho významové struktury.⁵²

---

⁴⁸ Stawczyk, 2022.

⁴⁹ Nünning, 2006, s. 661.

⁵⁰ Liba, 1987, s. 41.

⁵¹ Hrbáček, 2005, s. 6.

⁵² Hrbáček, 2005, s. 1-8.

Jak tedy naznačují autoři knihy *Čtenář* jako výzva, možností pochopení, porozumění a následné interpretace, je celá řada, a tudíž záleží většinou na čtenáři, jak si sám text vyloží a jak pojme to, co mu chtěl autor sdělit.⁵³ Faktorů, které mohou ovlivnit recepci literárních děl je celá řada, avšak pokud se zaměříme na proměnné z hlediska recipientů, pak bychom si jako hlavní faktory mohli jmenovat například čtenářské kompetence, mezi které patří hlavně vzdělání a věk recipienta, jeho čtenářská zralost, souhrn schopností využít čtenářskou zkušenost a jeho čtenářské hodnocení.

Z historického hlediska bychom se setkali s velkým množstvím různým směrů a přístupů, které se recepcí textů zabývaly, nicméně v případě recepce konkrétně Coelhových děl bychom se mohli setkat především se dvěma hlavními způsoby, kterými je přístup kognitivistický a nerozvědňý.

Kognitivistický přístup je založen na propojování informací získaných z textu s našimi dosavadními znalostmi a zkušenostmi. Hlavními předpoklady tohoto přístupu jsou tvrzení, že dílo neexistuje ve světě objektů, nýbrž pouze v myslích recipientů, a předpoklad, že myšlení a dosavadní empirické zkušenosti člověka ovlivňují to, jak vyhledává, získává a používá informace. Tento přístup je často spojován s termínem kritické čtení či kritické myšlení.

Z této definice vyplývá, že Coelhova díla se častěji setkají s pozitivní odezvou především u čtenářů, jejichž dosavadní zkušenosti s literaturou nejsou příliš rozsáhlé, či u recipientů, kteří nedisponují schopností kritického myšlení. Recipienti s větším množstvím předchozích zkušeností s literaturou budou pravděpodobně mít jiná očekávání a jiné požadavky na kvalitu čteného díla než recipienti, kteří se s literaturou setkali poprvé v podobě daného díla. Tento přístup tedy zároveň vysvětluje, proč je Paulo Coelho kritizován řadou literárních kritiků, zatímco u většiny nezkušených čtenářů se setkává s kladnou odezvou na svá díla.

Neurovědný přístup se dostal do popředí v posledním desetiletí, jelikož se do výzkumu recepce uměleckého literárního textu zapojili psychologové i neurovědci, kteří se pokouší získat odpověď na otázku, co se děje při četbě přímo analýzou procesů odehrávajících se v mozku.

---

⁵³ Sedmidubský, Červenka, Vízdalová, 2001. s. 199–242.

„Autoři Shelley Sikora, David S. Miall a Don Kuiken (2002) dospěli empirickými výzkumy k závěru, že recepce se uskutečňuje ve třech krocích:

1. Moment překvapení způsobený prvky struktury textu.
2. Vyburcování citů.
3. Přejít z momentu překvapení k novému porozumění.“⁵⁴

Je naprosto zřejmé, že ve všech těchto krocích hrají důležitou roli emoce. Dle těchto neurovědných výzkumů „cílem recepce není pasivní příjem estetické informace, ale takové zaujetí, při němž se transformují emoce“⁵⁵.

Abychom to znovu aplikovali na tvorbu Paula Coelho, mohli bychom obecně říct, že čím více se v knize budou vyskytovat emocionálně silné pasáže a čím silnější emocionální reakci se autorovi podaří ve čtenáři vyvolat, tím více čtenáře kniha zaujme a tím větší je pravděpodobnost, že dlouho zůstane v jeho povědomí. Pokud se autorovi nepodaří vzbudit ve čtenáři žádné emoce, je to pro dílo vskutku špatné znamení a takový titul se většinou nepropracuje do čtenářovy dlouhodobé paměti.

Pokud si zvolíme za příklad román Nevěra, jehož analýze se budeme věnovat v následujících kapitolách a jehož ústředním tématem je krize identity, pak můžeme předpokládat, že tento román bude úspěšný především u čtenářů, kteří si v nedávné době prošli či prochází krizí identity či krizí středního věku a dokáží se tudíž s hlavní postavou lépe ztotožnit.

---

⁵⁴ Jonák, 2007.

⁵⁵ Jonák, 2007.

Analýza románu Nevěra

V několika následujících kapitolách se budeme věnovat analýze konkrétního díla Paola Coelho, na němž si ukážeme dílčí postupy a jednotlivé prvky tvorby Paola Coelho, jež jsme si zmínili výše a které by mohly být považovány za problematické.

Zevrubně si tuto knihu, která je označována za psychologický román, představíme. Budeme trochu podrobněji věnovat věcnému ději, abychom co nejlépe pochopili všechny souvislosti, kterým se pak budeme věnovat v kapitolách rozebírající témata a motivy užitě v tomto díle. A především, abychom pochopili způsob, jakým Paolo Coelho dělá z běžného románu román psychologický.

Struktura díla

Na začátku díla se setkáme dvěma citáty, přičemž oba úzce souvisí s biblickými příběhy. První z nich zní:

*„Maria Panno, počatá bez poskvrny hříchu, oroduj za nás, kteří k Tobě utíkáme.
Amen.“⁵⁶*

Tento citát by měl být modlitbou vzniklou z příběhu o odevzdání se Neposkvrněné sv. Maxmiliána Kolbeho.

Druhý z nich je kratší a obsahuje dokonce zdroj, ze kterého pochází a díky kterému také poznáme, že i on má spojitost s Biblií a evangelií.

„Zajed' na hlubinu...“ Lukáš 5,4⁵⁷

Což je citát, který, jak je správně uvedeno, pochází z Lukášova evangelia, a to přesněji z příběhu o povolání rybářů, ve kterém tuto větu, která pokračuje slovy „... a spusťte své sítě k lovu!“ pronáší sám Ježíš Kristus k Šimonovi.

Již zde si tedy můžeme povšimnout odkazů na Coelhoovy katolické kořeny, ke kterým měl sice v mládí skutečný odpor, avšak jak můžeme vidět na tomto příkladu, v dospělosti se ke svým kořenům celkem ochotně navrátil. Jak se ostatně nechal slyšet v autobiografické knize Juana Ariase: „Dogma přijímáme jen proto, že je přijmout chceme, ne proto, že

---

⁵⁶ Coelho, 2014, s. 5.

⁵⁷ Coelho, 2014 s. 7

nám je někdo nutí. ... V podstatě všechna náboženství mají svá dogmata, která představují hlubší a skrytější tajemství. Mně se to líbí, protože není důvod, proč by nemohlo být pravdivé to, co nechápu rozumem.“⁵⁸

V úvodu knihy nás Paulo Coelho seznamuje s jednatřicetiletou Lindou, která se žíví jako novinářka ve švýcarské Ženevě a dle svých vlastních slov vše, po čem jen průměrná žena může toužit. Jak se dozvídáme bezprostředně na první stránce knihy, má skvělého manžela, který je do ní vášnivě zamilovaný, má dvě děti, které jsou pro ni pomyslným „smyslem života“, má ráda svou práci a díky štědrosti svého manžela si žijí na velice dobré úrovni. V Lindině životě je zkrátka naprosto všechno v pořádku.

Tento stav však trvá jen do chvíle, kdy se jí do hlavy začnou vkrádat nebezpečné myšlenky. Obavy z toho, zda by se zvládla o vše postarat sama, kdyby se s jejím manželem něco stalo. A co by bylo s jejími dětmi, kdyby se něco stalo jí? Paulo Coelho zde věnuje poměrně velký prostor introspekci hlavní postavy, ze které se postupně stane žena, která je vyděšená z představy, že se v jejím světě všechno změní, zrovna tak, jako má hrůzu z představy, že po zbytek života vše zůstane naprosto stejné, přičemž tomuto motivu v knize se budeme věnovat v jedné z následujících podkapitol.

Tuto svou psychickou nestabilitu se nejprve snaží ignorovat, a především přede všemi předstírat, že je všechno v nejlepším pořádku. V nemalém množství nás totiž autor v průběhu celé knihy seznamuje s mentalitou lidí žijících ve Švýcarsku, či konkrétně v Ženevě, a staví toto chování do kontrastu s chováním lidí, kteří se do města přistěhovali. V tomto konkrétním bodě příběhu poukazuje Coelho především na fakt, že se Ženevané snaží na veřejnosti za jakékoliv situace působit dojmem, že jejich život je dokonalý, jejich sexuální život je dokonalý a že na kilometry daleko se v jejich blízkosti nevyskytl ani stín nějakého problému.

„Moje přítelkyně si myslí, že mám štěstí – lžu jim totiž a říkám, že se milujeme často, tak jako ony lžou mně a říkají, že nevědí, jak se jejich manželům daří udržovat si pořádek týž zájem.“⁵⁹

---

⁵⁸ Arias, 2000, s. 29.

⁵⁹ Coelho, 2014, str. 15

Linda se tedy snaží svůj problém řešit potají. Vyzkouší hodiny jógy, začne běhat a zúčastní se tří sezení u tří různých psychologů, vždy pod smyšleným jménem, ale nikdy od žádného z nich neodejde s pocitem, že jí daný odborník porozuměl. Když se po nějaké době svěří manželovi se svými problémy se spánkem a se svým podivným duševním rozpoložením, navštíví dokonce manželskou poradnu, ale vše bezvysledně.

To ale mezitím dojde v Lindině životě k zásadnímu zlomu. Coby novinářka je pověřena udělat interview s Jacobem Königem, který kromě toho, že kandiduje do poslanecké sněmovny, je Lindiným dávným cititelem ze střední školy, a ačkoliv si původně myslí, že ani tento rozhovor ji nevzpruží a nevyvolá v ní zájem o cokoliv v jejím okolí, více se ani myslit nemůže. Zde nastává zlom také pro samotné dílo, jelikož touto situací autor čtenářům bezděky připomíná, že ačkoliv se dílo řadí mezi psychologické romány, převažující rysy jeho tvorby bychom stále ještě zařadili spíše k populární literatuře, jelikož obsahují prvky například románů pro ženy. Poměrně nudný a formální rozhovor se totiž mezi protagonisty přenesse do osobní roviny a mezi novinářkou a vysoce postaveným zpovídaným politikem dojde k orálnímu sexu.

Pojem populární literatura zahrnuje dle Josefa Hrabáka knihy kriminálního a detektivního žánru, dobrodružná literatura, exotická četba a romány pro ženy.⁶⁰ Jak však správně podotýká Oldřich Sirovátka, populární literatura představuje pro společnost především zábavu, a tudíž plní primárně rekreační funkci, avšak zároveň může být také ideovým činitelem. *„Protože se vydávala mnohem víc než literatura vysoká, zastínila literaturu hodnotnou a tím zapůsobila na široké kruhy čtenářů. Tato čtenářská působnost může být někdy kladná, ale může být také negativní. Německý literární historik Klaus Ziermann nazval záležitosti paraliteratury ‚globálním literárním problémem‘, protože se tyto otázky netýkají pouze literatury a literární historie samotné, nýbrž zasahují do jiných oblastí: do literární sociologie, sociologie kultury, do osvěty, pedagogiky, dětské četby, knihovnictví atd.“*⁶¹

Od té chvíle se cosi v Lindině smýšlení o jejím životě změní, avšak ne právě směrem, kterým doufala, že se její zájem bude ubírat. Upne se totiž na touhu získat Jacoba pro sebe. Tato potřeba se ještě znásobí, když se při určité společenské události seznámí s jeho manželkou Marianne, která jak se zdá, řídí každý jeho krok, což činí s nevidaným

---

⁶⁰ Hrabák, 1986, s. 11.

⁶¹ Sirovátka, 1987, s. 343.

potěšením a jakousi již zažitou samozřejmostí. V tu chvíli si Linda uvědomí, že chce Jacoba získat alespoň částečně pro sebe jen proto, aby té neskutečně sebevědomé ženské ublížila, aby ji pokořila.

Tuto svou chtivou až zákeřnou stránku však objeví poprvé a částečně ji toto psychické rozpoložení vyděsí. Linda se totiž myšlenky na zkázu Jacobovi manželky chytila natolik pevně, že se nebála uchýlit až k poněkud radikálním krokům, jakými byly například nákup heroinu, jehož nález by měl pro její sokyni fatální následky. Avšak samotný fakt, že jí tento čin vůbec přišel na mysl, ji donutí si uvědomit, že už skutečně přestává myslet a jednat racionálně. Rozhodne se tedy sejít s jistým kubánským šamanem, o němž se domnívá, že by jí mohl poskytnout odpovědi na otázky, které ani ona sama neumí formulovat. Jak již je ale ve Švýcarsku, či alespoň v její části Ženevy zvykem, musí tak učinit, aniž by v okruhu svých přátel a známých vzbudila jakékoliv pochybnosti o svém psychickém zdraví či životním štěstí. Uchýlí se tudíž k tomu jedinému východisku, které jí v tu chvíli napadne a které je co nejméně nápadné – přesvědčí svého nadřízeného, že by bylo pro jejich časopis dobré, či přinejmenším zajímavé, vydat rozhovor s člověkem, který na lidské bytí pohlíží poněkud jiným způsobem. A takovým člověkem kubánský šaman bezesporu je.

Rozhovor se šamanem, který má ale v první řadě být profesionální, Linda velice rychle stočí na konkrétní příklady ze života a ptá se šamana, jak by tyto dané situace vyřešil. Samozřejmě mu nemůže říct, o co se konkrétně jedná a že se jedná právě o její osobu, která má nějaký problém. Používá proto zástěrky a tvrdí mu, že se ptá, kvůli jedné své kamarádce. Šaman ale okamžitě dostojí svému jménu, protože nejen, že Lindiny lži a zástěrky prohlédne, ale dokonce má na ni takový vliv, že docílí toho, aby si vylila své srdce a svěřila se mu se všemi útrapami a činy, kterých se až doposud dopustila, a že to není nikterak krátké povídání.

Mimo momentů, kdy v knize Lindinými ústy promlouvá vševidoucí vypravěč, je právě šaman hlavním zdrojem filozofických či pseudohlubokých myšlenek.

„Zmatek ve vlastní hlavě si způsobujeme sami. Zmatek nepřichází zvenčí. Stačí požádat o pomoc ochranného ducha, a ten vám vstoupí do duše a pomůže provést úklid. Jenže v ochranné duchy už nikdo nevěří. Oni nás pozorují, celí dychtiví nám pomáhat, ale

*nikdo je nevzývá. Má práce spočívá v tom, že je dovedu do blízkosti člověka, který je potřebuje, a počkám, až svoji práci odvedou oni. Nic víc.*⁶²

Mezitím se však její vztah s Jacobem, který její zprávy dlouhou dobu ignoroval, posune nevídaným směrem. Jacob ji pozve do kavárny, kde se jí svěří, že od té chvíle, kdy s ním v jeho pracovně provozovala orální sex, či jak on to formálně nazve, kdy si „počínali intimně“, na sobě pozoruje, že se již nedokáže cítit šťastní při děláni z věcí a činností, které mu dříve činily radost. Zamiloval se do ní opět? Ne, jen mu zkrátka chybí. A tak se roztočí kolotoč událostí, ze kterého není tak jednoduché vystoupit, jak se může zdát.

Linda se s Jacobem začne scházet v hotelu, který je známý svou diskrétností a také svým přívlastkem „hodinový“. Jejich první takto blízké setkání po bezmála patnácti letech ale vůbec neproběhne podle Lindiných představ. Překvapivě to ale Lindu vůbec neodradí, ba naopak. Probudí to v ní sexuální chuti, o kterých ani nevěděla, že je možné je cítit. Najednou zatoužila experimentovat a vyzkoušet vše, co se vždy vyzkoušet bála a vše, co v ženevské společnosti obklopuje naprosto zřetelné tabu. Tato skutečnost je z hlediska motivů další nepřímou charakteristikou krize identity, které budeme věnovat pozornost později.

Jacob a Linda se začnou pravidelně scházet, přičemž pro nás jako pro čtenáře je nejspíše nejvíce zarážející fakt, že se autor jen málo ne-li vůbec nevěnuje výčitkám svědomí, které musí hlavní hrdinka Linda pociťovat vůči své rodině, a především vůči manželovi, k němuž se po každé schůzce se svým milencem vrací. Naopak Coelho se zaměřuje hlavně na pocity uspokojení a naplnění, které Lindě přinesl tento zakázaný milostný poměr.

Jako každé tajemství však ani tohle nemůže mít dlouhého trvání. Konečně nastal večer, kdy se obě manželské dvojice – Linda se svým manželem i Jacob a Marianne Königovi – setkají na stejné společenské události. Zatímco Linda má v plánu se na akci pouze ukázat, aby splnila svou nepsanou společenskou povinnost a udělala radost svým nadřízeným, Marianne má s celým večerem poněkud jiné plány, což vyjde najevo ve chvíli, kdy pozve Lindu a jejího manžela na večeři.

Po většinu času se témata u společné večeře nezdají být nijak nebezpečná, když v tom – patrně u třetí lahve vína – Marianne stočí hovor na téma žárlivosti v manželství. Linda se

---

⁶² Coelho, 2014, str. 135

po celou dobu snaží, aby jí nepadla do léčky a neřekla nic, co by prozradilo, že má milostný poměr s jejím manželem. S přílišnou snahou však přichází o to rychlejší odkrytí karet a Linda se o to rychleji chytí do léčky, kterou Marianne ani nenastražila.

Linda se dlouho trápí, jelikož ví, že všechno skončilo, a ví, že její manžel má přinejmenším podezření a ona tak dala v sázku všechno, o co se tak úpěnlivě bála. I přesto se ale rozhodne manželovi ke všemu přiznat. Ani ne tak proto, že by měla pocit, že muž jako on si zaslouží, aby k němu jeho manželka byla upřímná, ale spíše z čistě sobeckých pohnutek – aby ulevila svému špatnému svědomí.

Manžel ji ale překvapí, protože v ten večer, kdy otevře lahev vína a zapálí oheň v krbu, aby si mohli v klidu a relativní pohodě popovídat, ji nepustí ke slovu. Nejspíš moc dobře ví, s čím se mu chce Linda svěřit, a proto ji předběhne a v delším monologu jí vysvětlí, že od žárlivosti už se oprostil, že nic, co se stalo nebo stane mu nezabrání zůstat s ní až do smrti, pokud si to ona sama bude přát. Jeho láska k ní je natolik silná, že si přeje jediné – aby byla šťastná, a pokud to bude právě on, s kým se rozhodne strávit zbytek života, bude šťastný zrovna jako v den, kdy se poznali.

Lindě se uleví, jelikož se nemusela přiznávat k žádným svým hanebným činům a rozvracet tak rodinu, ale zároveň dostala rozhřešení, po kterém tak toužila. Rozhodne se obnovit svou lásku k manželovi, která nikdy úplně nezmizela, a vydat se s ním na místo, kde si před deseti lety poprvé přísahali lásku.

Ukáže se však, že to nebyl ta dobrý nápad, jak se mohlo na první pohled zdát. Lindin manžel si totiž právě na tomto místě až bolestně uvědomí své stárnutí. Zde se celý kruh uzavírá, jelikož pod vlivem alkoholového opojení se Lindě svěří se všemi svými obavami. S úplně stejnými obavami, se kterými se mu ona svěřovala na začátku našeho vyprávění. Autor se nám tím nejspíše snažil demonstrovat fakt, že ať už se snažíme sebevíc, v životě se zkrátka neustále budeme točit v kruhu nekončících obav, radosti ze života a konečně zaslouženého klidu.

Radost ze života nám ostatně ukazuje již na následujících stránkách, kdy se Lindin manžel z náhlého popudu rozhodne, že ještě než hotel, ve kterém byli ubytovaní, opustí jednou provždy, musí se proletět kluzákem. Vždycky se to bál vyzkoušet, avšak ještě před deseti lety na tomto stejném místě posouval hranice svého těla i ducha, což – jak si ostatně předchozí večer uvědomil – postupem času přestal dělat. Jeho život se tak dostal do stereotypu, který se tímto činem rozhodl narušit. Technicky vzato – let kluzákem byla

jeho forma Lindiny nevěry – oba hledali něco, co by narušilo jejich životní stereotyp a dalo jim zase na chvíli pocit, že skutečně žijí a nejen přežívají.

Kniha končí oslavou konce starého roku a příchodu nového, což je přesně ten čas, kdy každý člověk na planetě, ať už chce nebo ne, začíná bilancovat. Nejinak jedná také Linda. Ta, hluboce ovlivněná nečekaným osvícením, jež jí nabídl let kluzákem, vede obsáhlou úvahu, z níž vyplývá, že jediným smyslem života je naučit se milovat. A jelikož uplynulé události svedly jejího manžela a ji opět dohromady a jen posílily jejich lásku, je přesvědčená, že nový rok bude mnohem lepší.

Tím kniha končí, avšak za touto poslední větou, že ještě připsáno „*Ženeva 30. listopadu 2013*“.

Poetika hlavních postav

Toto dílo Paola Coelha je psáno v ich-formě, a tudíž se zde setkáme s vypravěčem intradiegetickým, jímž je hlavní postava Linda, se kterou se ještě blíže seznámíme. Z hlediska vztahu k příběhu bychom pak Lindu označili za vypravěče homodiegetického, jelikož je protagonistkou vyprávěného příběhu. Veškeré další postavy jsou tedy popisovány neobjektivně, z pohledu hlavní postavy. Spoustu informací ohledně charakteristiky postav můžeme však coby čtenáři vyvodit z chování vedlejších postav v různých situacích, které jsou v knize popsány, z čehož lze pozorovat, že autor si zakládá především na nepřímé charakterizaci.

Literární postavu můžeme dle Hodrové definovat jako „prvek prostupující všechny složky díla jako svérázný motiv, či spíš dynamický komplex motivů.“⁶³ Z hlediska zkoumání poetiky literárních postav, bychom si mohli vytyčit dva základní přístupy. Strukturalistický přístup postavu chápe pouze jako textový konstrukt, který si čtenář vytváří na základě znalostí nabytých v textu, avšak mimo daný text postava přestává existovat. Na druhé straně stojí přístup, který bere v úvahu podobnost literárních postav s jejich reálnými protějšky a pro výzkum postav využívá poznatků psychologie, estetiky a filozofie.⁶⁴

---

⁶³ Hodrová, 2001, s. 519.

⁶⁴ Fořt, 2009, s. 57.

Hodrová dále rozlišuje postavu-definici a postavu-hypotézu. Prakticky až do romantismu se v literatuře můžeme setkat pouze s postavou-definicí, avšak romantismus je spojen s počátkem procesu subjektivizace, z něhož se vyvinula postava-hypotéza. Postava-definice je postava tzv. bez tajemství. Tyto literární postavy nemají žádný nezjevený vnitřek – buď jsou prázdné nebo je jejich nitro cele zveřejněno prostřednictvím vypravěče. Naproti tomu postava-hypotéza bývá vysvětlitelná jen částečně. Její chování je většinou nepředvídatelné, přičemž může být dokonce v rozporu s psychologickými i tradičně literárními předpoklady.⁶⁵

Jak již bylo nastíněno v předchozí kapitole, hlavní postavou je Linda, jednatřicetiletá novinářka žijící v Ženevě, která je typickou zástupkyní výše uvedeného pojmu postava-hypotéza, přičemž v době, kdy se s ní jako čtenáři seznamujeme, prožívá cosi, co by se dalo nazvat životní krizí. Pracuje jako novinářka v místní nejvýznamnějších novinách a jak se máme již brzy dozvědět, hlavní náplní její práce je pořizovat rozhovory s významnými lidmi z oblasti politiky, ekonomie, ale i společenského života v Ženevě. Jako novinářka je velice schopná a nejinak tomu je i v její roli matky a manželky. Nějakým zázrakem zvládá všechny povinnosti, které si na ni všední den připraví, až do určité chvíle, kdy ji začnou pronásledovat již výše zmíněné obavy, a z jejího života jako kdyby se vytratila veškerá radost a smysl.

Linda dlouhou dobu hledá rozptýlení jinde, ať už se jedná o lekce jógy, hledání odpovědí u kubánského šamana, až po samotnou nevěru avizovanou již v názvu díla. Je zajímavé, že promluvit si o svém duševním rozpoložení s manželem ji napadne až v momentě, kdy od Jacoba Königa, kterému se budeme věnovat za malou chvíli, slyší, že on tak činí naprosto běžně. Tato neochota dělit se o své pocity s jiným člověkem však dle autora nepramení z Lindiny povahy, ale povahy samotných Švýcarů, kterým – alespoň v kruzích, ve kterých se Linda pohybuje – mnohem více záleží na tom, zda před svým okolím vypadají šťastně než na tom, zda šťastní skutečně jsou.

Linda ze všech postav v celém díle prožije nejspíše největší duševní vývoj, jelikož v momentě, kdy se s ní seznamujeme, prožívá skutečnou duševní krizi, neuspokojení nad tím, jaký život žije, a prakticky se potácí na hraně depresí. Postupem času prožívá až nebezpečnou touhu pokořit jinou osobu, v tomto případě Marianne Königovou, načež zjišťuje, že tyto pohnutky pramení z touhy až bláznivé zamilovanosti do Jacoba Königa,

---

⁶⁵ Hodrová, 2001, s. 520.

který ji v momentě, kdy k nevěře dojde, dle jejích vlastních slov ukáže stránku její osobnosti, o které vůbec nevěděla, že existuje.

Avšak díky způsobu, jakým její manžel reaguje na podezření z nevěry, a rovněž díky pozdějšímu zážitku v podobě letu kluzákem si uvědomí, že její štěstí leží právě tam, kde na začátku knihy nalézala jen neštěstí a neuspokojení, a sice v její rodině, v jejím manželovi, a hlavně v lásce, kterou k sobě cítí a která je dle její nově nabyté životní filozofie leží alfa i omega lidského bytí.

Druhým nezpochybnitelným zástupcem postavy-hypotézy je Jacob König. Tato postava je o rok mladší než hlavní hrdinka, ačkoliv dle jejích slov vypadá o pět let starší. V Ženevě platí za slibného mladého politika, jehož hlavní pozornost se v první polovině knihy upíná na volby do Městské rady, kvůli kterým s ním také hlavní postava Linda dělá onen osudný rozhovor. Jacob König je podle všeho člověk dvou tváří, a to doslova. Přes den je uhlazeným nadějným politikem s příkladným vystupováním a sebevědomými projevy, které mu mají zajistit, co největší přízeň voličů, avšak v noci se z něj stává v podstatě sexuální predátor, jak ostatně má hlavní hrdinka možnost zjistit na vlastní kůži.

Postava Marianne Königové je poněkud problematičtější, jelikož není v knize popsána objektivně, nýbrž pouze z Lindina subjektivního pohledu, a jelikož v knize příliš nevystupuje, nemůžeme vyčíst příliš informací o její povaze ani z jejího chování a pohnutek. Většinu informací o ní tedy čerpáme z přímé subjektivní charakterizace hlavní postavy.

Z pohledu nepřímé charakterizace však díle vystupuje jako inteligentní a schopná žena, která je nicméně zvyklá všemu a všem velet. Tato vlastnost se nejvíce odráží na chování k vlastnímu manželovi, který je sice nadějný politikem, což je funkce, ke které je zapotřebí nemalé množství inteligence a disciplíny, nicméně ve většině rozhodnutí disponuje hlavním slovem jeho žena, která také velice ráda mluví za něj, jak ostatně můžeme vidět na této ukázce.

„Už zase si připadám jako úplný blbec, ale ještě jí musím položit aspoň jednu otázku.

Je Jacob šťastný?

A teď vidím, že jsem zašla do krajnosti. Paní Königová se zatváří shovívavě a odpoví mi zvolna, jak kdyby byla profesorka a dávala mi lekci:

„Ale ovšemže je šťastný. Vy si snad dovedete představit, že by nebyl?“⁶⁶

Marianne Königová je manželkou Jacoba Königa a jak již bylo zmíněno, spíše pro svou potěchu, než pro potřebu výdělků působí jako odborná asistentka na katedře filozofie Ženevské univerzity. Filozofie je pro ni alfou i omegou, kterou lze vysvětlit naprosto všechno na světě, a díky které je možné se nad většinu pozemských strastí a malicherných útrap povznést. Tento pohled na svět jí pak například umožňuje označit žárlivost za „hloupý cit“.

Další hlavní postavou, která však za celou knihu není nijak jmenovaná, je Lindin manžel. Toho bychom s velkou pravděpodobností mohli zařadit mezi zástupce postavy-definice, jelikož navzdory roli, kterou v knize hraje, není jeho charakterizaci věnováno příliš prostoru, a proto se může zdát, že se jedná jen o prázdnou schránku, jejíž chování se dá více či méně předvídat. Z tohoto hlediska tedy do psychologického románu příliš nezapadá, jelikož podstata psychologického románu by měla spočívat v práci s postavami-hypotézami.

S určitou charakterizací této postavy se však v díle setkat můžeme. Z hlediska přímé charakterizace bychom mohli zmínit například fakt, že Linda sama ho popisuje jako schopného a pracovitého člověka, který ji a její rodinu dostal na životní úroveň, ve které se s ní seznamujeme. V knize není explicitně vyjádřeno, jakou funkci zastává či na jakém postu pracuje, jen z kontextu vyplývá (a ostatně hlavní hrdinka to také několikrát zmiňuje), že je skutečně inteligentní.

Jak se postupem času prostřednictvím nepřímé charakterizace dozvídáme z jeho chování, je vůči své ženě skutečně důvěřivý a loajální. Částečně je to nejspíše zapříčiněno jeho původem čili tím, že je Švýcar, jelikož jak je již nastíněno výše, dle Paula Coelho oplývají Švýcaři několika specifickými vlastnostmi, přičemž jednou z nich je fakt, že se za každé situace snaží působit, jako kdyby bylo vše v naprostém pořádku. Proto také hlavní hrdince trvalo delší dobu, než o svých nemizících problémech řekla svému manželovi. Dokonce

---

⁶⁶ Coelho, 2014, str. 81

i člověku, který je jí nejbližší a který by měl být její největší oporou, se snažila namluvit, že je vše v nejlepším pořádku, ačkoliv to tak sama necítila.

Lindin manžel se však ukáže být přístavem, stálým bodem ve světě zmatku, který ji zničehonic doslova pohltit. Stojí při ní a podporuje ji za jakékoliv situace, ať už o ní má pochybnosti nebo ne, což je bezesporu pozitivní vlastnost. Těžko sice soudit, jaké pohnutky ho k tomuto chování vedou, zda skutečná loajalita a láska ke své ženě, či jen strach a obavy z toho, „co by si pomysleli lidé“, avšak tak či onak je to vedle inteligence jedna z jeho největších předností.

V knize samozřejmě vystupuje také menší množství vedlejších postav, jakými například jsou Lindini spolupracovníci, známí či nadřízení. Nejvýraznější vedlejší postavou, u které se také ještě na chvíli zastavíme, je ale nepochybně kubánský šaman, jehož služby Linda několikrát pod záminkou rozhovoru pro noviny, ve kterých působí, vyhledá.

Kubánský šaman je patrně nejzáhadnější a nejméně čitelnou postavou celého románu, což je vskutku funkční prvek, nicméně i přesto je působení této postavy v knize poněkud problematické. Postava Kubánce představuje totiž ztělesnění jakéhosi vševidoucího guru, který je nad věci pozemské natolik povznesený, že se ho žádná lidská drama nemohou dotknout, přičemž na problémy jiných lidí může pohlížet svrchu, avšak ne s nadhledem, nýbrž s opovržením.

Kompozice

Vypravěčem, který nás dílem provází, je již výše představená hlavní postava Linda, v žádném případě se proto nejedná o vševidoucího vypravěče, nýbrž o vypravěče intradiegetického, jak jsme již zmínili v předchozí podkapitole. Příběh je tedy vyprávěn v ich-formě a v chronologické kompozici. S retrospektivou se zde setkáme pouze jednou, a to v momentě, kdy Linda živě vzpomíná na onen krátký románek, který v mládí s Jacobem Königem prožila.

Co se týče prostoru, ocitáme se ve Švýcarsku, a to konkrétně v jednom z jeho největších a nejvýznamnějších měst, a sice v Ženevě. Několikrát se zde vyskytnou názvy konkrétních ulic či restaurací a kaváren, které ale v Ženevě existovat mohou a nemusejí. V žádném případě se však dílo nezaměřuje na žádný konkrétní místopis. Časově děj

románu odpovídá současnosti, či přesněji době, ve kterém román vznikal, tedy kolem roku 2008.

Dílo je členěno do mnoha různě dlouhých kapitol, které nejsou nijak pojmenované, ani očíslované. Ačkoliv by se to nejspíše hodilo, nejsou kapitoly nijak provázané a ve většině případů na sebe nikterak nenavazují. Někdy je kapitolou pouze dvoustránkové lyrické zamyšlení hlavní postavy nad tím, jakým směrem se její život začal ubírat.

Téma a motivy

Mohlo by se zdát, že téma tohoto díla je dobře patrné již z jejího názvu, nicméně většina knihy se nevěnuje ani tak nevěře jako takové, jako spíše duševnímu rozpoložení a zmatku v mysli hlavní hrdinky, které ji vede k tomuto činu. Hlavním tématem knihy je tedy hledání – hledání sebe sama, hledání životního cíle, ale také hledání smyslu života.

Na začátku textu se setkáváme s oním prvním typem hledání, a sice se situací, kdy člověk hledá sebe sama. Toto hledání vlastní identity nemusí být nutně spojeno pouze se obdobím dospívání či s obdobím, kdy děti opustí své rodiče, kteří následně hledají způsoby, jakými by trávili svůj volný čas, který již najednou nemusí beze zbytku věnovat péči o děti a o domácnost. Zde toto nutkání v hlavní hrdince vybudila dlouho se neměnicí životní situace.

Hovořit zde tedy můžeme o krizi středního věku, což je termín, se kterým se můžeme často setkat právě v oblasti populární psychologie. Z vědeckého hlediska se však tímto tématem zabývá vývojová psychologie, která krizi středního věku považuje za krizi vývojovou. Tímto pojmem označuje odborná literatura⁶⁷ různě intenzivní období negativního emočního rozpoložení vyvolané určitými podněty. Konkrétně se pak jedná o deprese, pochybnosti, frustrace, smutek a jiné negativní pocity či myšlenky související s procesem stárnutí. Kateřina Thorová definuje ve své knize *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt* krizi středního věku jako krizi psychickou, jež souvisí s rekapitulací života, sociálními úkoly a stárnutím. K tomuto stavu dochází přibližně v polovině života, v širším pojetí tedy mezi 30 a 60 lety.

---

⁶⁷ Thorová, 2015, s. 447-450.

S touto definicí rovněž koresponduje publikace Michala Hrdličky a jeho spolupracovníků, kteří tvrdí, že krize středního věku je „*krizí nastoupené životní dráhy, úzkostným pocitem, že se přiblížil bod obratu – bod, za nímž už nebude reálně učinit žádnou významnou životní změnu, protože na ni bude člověk příliš starý nebo nebude mít dost sil.*“⁶⁸

Prožívání hlavní postavy v románu Paula Coelha naprosto odpovídá výše zmíněným definicím, jelikož protagonistka Linda si žila nad poměry dobře, měla spokojený rodinný i manželský život a práci, kterou vždy toužila dělat. Všechny tyto aspekty svého života si uvědomovala, a proto také cítila vinu a vztek sama na sebe, že jí to nestačí, že jí to není dost dobré. Začala se ptát sama sebe, zda takhle vydrží žít dalších pět či deset let, a když došla k názoru, že její život potřebuje něčím ozvláštnit, přičemž jí víceméně nezajímalo, zda to bude v pozitivním či negativním slova smyslu, a rovněž se příliš nezaobírala myšlenkami na následky svých činů, začala podle toho jednat.

Velká pozornost je zde věnována především hledání jakéhokoliv cíle, který by alespoň na chvíli dal našemu bytí smysl. V různých částech knihy se tento cíl u hlavní hrdinky mění, po prvním intimním sblížení s Jacobem, ke kterému mezi nimi po letech došlo, se jejím cílem stává především on a způsob, jakým by ho mohla získat pro sebe. Po sekání s jeho manželkou Marianne Königovou však dospívá k závěru, že Jacoba nechce získat pro svou vlastní potěchu, ale spíše proto, aby tuto až přehnaně sebevědomou a vůči svému manželovi až manipulativní paničku pokořila. V tu chvíli se celý narativ soustředí především na snahu hlavní hrdinky zlikvidovat svou sokyni, která nejspíš ani neměla ponětí, že se v nějakém sporu ocitla.

Posledním typem hledání, ke kterému v knize dochází, aniž by se o to hlavní hrdinka snažila, je hledání smyslu života. K tomu dojde v jedné z posledních kapitol, kdy Linda absolvuje se svým manželem seskok z letadla a při následném plachtění zažije jakýsi až mimotělní zážitek, který by se dal nazvat jako osvícení, přičemž zbývající tři kapitoly se nezabývaly prakticky ničím jiným než rozebíráním pocitů hlavní hrdinky během tohoto zážitku a myšlenek, které měly být zdánlivě filosofické a hluboké, avšak v tomto bodě se autorův záměr tak docela nezdařil, jak si ostatně můžeme ukázat na následujícím úryvku z předposlední kapitoly.

---

⁶⁸ Hrdlička, 2006, s. 12.

„S láskou myslím na Jacoba a Marianne. Bezděky mě dovedli zpátky k manželovi a mé rodině. Doufám, že tenhle poslední večer roku jsou šťastní. Že tohle všechno je také více sblížilo.

*Že bych se pokoušela omluvit svou nevěru? Ne. Hledala jsem Pravdu a našla jsem ji.
Doufám, že tak je tomu se všemi, kdo udělali podobnou zkušenost.*

Umět milovat lépe.

To musí být naším cílem na světě: naučit se milovat.“⁶⁹

Právě těmto částem se budeme věnovat v poslední kapitole této analýzy, kde si představíme pár dalších příkladů psychologického kýče, kterých ve svých dílech Paulo Coelho využívá, až by se dalo říci zneužívá.

Příklady psychologického kýče

V této poslední kapitole našeho rozboru si představíme nejnázornější příklady Coelhovy práce s populární psychologií a psychologickým kýčem.

První ukázka pochází ze strany 102 a 103 Coelhovy knihy *Nevěra* a přímo navazuje na situaci, kdy se Linda Istí setkala s Jacobem Königem, který ji na konci jejich setkání navzdory jejím očekáváním navrhone, aby s manželem navštívila manželskou poradnu. Po této epické kapitole následují dvě kratší kapitoly zaměřené na filozofické uvažování hlavní postavy, které se myšlenkově opírá především o Bibli a evangelia, přičemž následující úryvek pochází ze druhé z těchto kapitol.

„Mám chuť jít na most Pont du Mont-Blanc s manifestem vytištěným zlatým písmem a dávat ho každému vozu, který tudy projede, a každému, kdo tudy půjde. V tom manifestu bude stát:

---

⁶⁹ Coelho, 2014, str. 230.

Naléhavě žádám všechny, kdo chtějí jednou pracovat pro dobro lidstva: nikdy nezapomeňte, že i kdyby vaše těla spálili ve jménu Božím, pokud ve vás nebude Lásky, nebude to k ničemu. K ničemu!

Nemůžeme darovat nic významnějšího nežli odlesk Lásky v našem životě. To je skutečný univerzální jazyk, umožňující nám mluvit čínsky nebo indickými nářečím. V mládí jsem hodně cestovala – patřilo to k přechodovému rituálu kteréhokoliv studenta. Poznala jsem země chudé i bohaté. Místním jazykem jsem většinou nemluvila. Ale tam všude mi tichá výmluvnost Lásky pomohla dorozumět se.⁷⁰

V tomto úryvku se můžeme poprvé skutečně intenzivně seznámit s autorovým způsobem práce se slovní zásobou a používání vzletných slov, která mají tendenci na čtenáře lépe esteticky zapůsobit. Slovo manifest autor jistě použil záměrně, jelikož ze samotné definice tohoto slova vyplývá, že se jedná o slavnostní prohlášení či významný písemný projev. To ve čtenáři budí dojem, že text, kterých by dle vlastních slov hlavní postava rozdávala každému vozu i chodci, který se na mostě Pont du Mont-Blanc ocitne, musí být naprosto jedinečný a výjimečný, což autor ještě podtrhuje symbolikou barev.

Zlatá barva zastupuje idealismus a dělá cokoli hodnotné, drahocenné a žádoucí. Dle některých zdrojů zaměřených na psychologii barev „zlatá transformuje poznání v pochopení, pomáhá při zvládnutí duševních nejistot, podporuje ducha na cestě k univerzální moudrosti“.⁷¹

Místo, o kterém je v úryvku řeč, a sice most Pont du Mont-Blanc, také není zvoleno náhodně. Dle webové definice se jedná o hlavní most v Ženevě a zároveň hlavní severojižní silniční osa v Ženevském kantonu od svého uvedení do provozu. Jinými slovy, po tomto mostě projede a projde nejvíce obyvatel a z hlediska významu je pro město nejdůležitější spojkou s okolním světem.

Pokud bychom se měli na chvíli pozastavit nad tematickou stránkou ukázky, pak bychom se zaměřili na motiv cestování či jakési pouti, o které se zde hlavní postava zmiňuje, že v minulosti prožila. Mohli bychom zde opět najít paralelu k životu Paula Coelho. Jak jsme se zmínili v teoretické části této práce, Paulo Coelho převážnou část témat pro své romány čerpá z vlastních empirických prožitků, a proto i tato část odkazuje k pouti Paula Coelho.

---

⁷⁰ Coelho, 2014, str. 102-103.

⁷¹ Fráňová, 2009.

Všechny tyto výše zmíněné aspekty mohou na čtenáře působit velice sugestivně a podvědomě mu podsouvat myšlenku, že sdělení, které na stránkách jeho knihy právě čte, je naprosto výjimečné a život měnící. Ve skutečnosti se však jedná jen o prázdné fráze bez jakéhokoliv hlubšího významu poskládané z populárních a libivých slov.

Druhou ukázkou bychom našli na straně 135 a 137, přičemž se jedná o první rozhovor hlavní postavy Lindy se šamanem. Není obtížné rozklíčovat, že obě části obsáhlého monologu patří kubánskému šamanovi, který Lindě a zároveň každému čtenáři promlouvá do duše a chrlí tedy jedno pseudohluboké moudro za druhým.

„Zmatek ve vlastní hlavě si způsobujeme sami. Zmatek nepřichází zvenčí. Stačí požádat o pomoc ochranného ducha, a ten vám vstoupí do duše a pomůže provést úklid. Jenže v ochranné duchy už nikdo nevěří. Oni nás pozorují, celí dychtiví nám pomáhat, ale nikdo je nevzývá. Má práce spočívá v tom, že je dovedu do blízkosti člověka, který je potřebuje, a počkám, až svoji práci odvedou oni. Nic víc.

...

Vidíte ty hráče? Vždycky musí udělat další tah. Nemohou se zastavit v polovině, to by znamenalo smířit se s porážkou. Přijde chvíle, kdy porážka je nevyhnutelná, ale aspoň jsme bojovali až do konce. Máme už všechno, co potřebujeme. Nic není třeba zlepšovat.

Myslet si, že jsme dobří nebo špatní, spravedliví nebo nespravedliví, to všechno je nepodstatné. Víme, že nebe nad Ženevou dnes pokrývají mraky, který tu možná zůstanou celé měsíce, ale dříve nebo později se ztratí. Jděte tedy dál a nechte se vést.“⁷²

Dle Daniela Nemravy, který se fenoménem zvaným Paulo Coelho zabýval ve svém stejnojmenném článku, je hlavním problémem tvorby Paula Coelha fakt, že tvrdí, že vše, co píše a říká, myslí smrtelně vážně, čímž vlastně degraduje svoji tvorbu. „Dimenze sociální překrývá v Coelhových knihách dimenzi literární, a tudíž se literární kritika jeho dílem prakticky nezabývá. Ztotožní-li se totiž spisovatel bytostně s nějakým dogmatem či ideologií a své knihy použije jako nástroj k jejich šíření, degraduje svoji tvorbu na pouhé teze podpořené vždy nějakou příhodnou fabulí či biblickým příběhem.“⁷³

---

⁷² Coelho, 2014, str. 135 a 137.

⁷³ Nemrava, 2001, str. 60-62.

S takovým popularizováním náboženského kultu, se kterým Paulo Coelho sympatizuje, se pravděpodobně můžeme setkat právě v této ukázce. Inklinuje zde k ohromné náklonnosti ke spiritismu a na naprosto obyčejných situacích se snaží vystavět metaforu pojímající podstatu celého pozemského života.

Imperativ ve 2. osobě plurálu může rovněž budit ve čtenáři dojem, že kubánský šaman nepromlouvá jen k hlavní postavě Lindě, nýbrž také k nim. Zda za těmi slovy vnímají postavu kubánského šamana či přímo Paula Coelha a zda jako recipienta vnímají postavu Lindy či sami sebe, to už je na subjektivním postoji každého čtenáře.

Poslední ukázka, kterou si zde rozebereme pochází až ze samotného konce knihy, která je ale také, jak již bylo řečeno výše, největší studnicí psychologických kýčů z celého díla. Konkrétně se tedy nacházíme na straně 229, která dějově bezprostředně navazuje na Lindino prozření během paraglidingu a následný návrat do reality.

„Hledejme nejprve lásku, a všechno ostatní dostaneme návdavkem.

...

Láska. Oči se mi zalévají slzami radosti. Nikdo nemůže sebe sama donutit, aby miloval, a nemůže k tomu donutit ani nikoho jiného. Můžeme jen na Lásku hledět, nadchnout se pro ni a následovat ji.

Nijak jinak lásky dosáhnout nelze a není v tom žádná záhada. Milujeme druhé, milujeme sebe, milujeme své nepřátele, a díky tomu nám v životě nebude nikdy nic chybět. Můžu zapnout televizi a vidět, co se děje ve světě, protože pokud v každé z oněch tragédií je troška lásky, pak směřujeme vstříc spáse. Protože Láska plodí ještě více Lásky.

Kdo dokáže milovat, miluje Pravdu, Pravdou se těší, nebojí se jí, protože ona dříve či později vše vykoupí. Hledá pravdu s myslí jasnou, pokornou, bez předpojatosti a nesnášenlivosti – a nakonec je spokojen s tím, co najde.“⁷⁴

Jak již bylo řečeno, Coelho se rád nazývá tradičním katolíkem, který ke katolické víře konvertoval až v pozdějším věku, a proto nejen tímto úryvkem, ale prakticky celou

---

⁷⁴ Coelho, 2014, str. 229.

knihou prostupují odkazy k Bibli či evangeliím. Ostatně celá kniha je uvedena citací z Lukášova evangelia a zhruba v polovině knihy je dokonce zmiňován apoštol Pavel.

Tuto iluzi vazby mezi Coelhoovým dílem a knihou knih autor navíc podporuje pestrou hrou s velkými písmeny, která zde mají podobně jako v Bibli zdůraznit rozdíl například mezi všedními prožitky v podobě lásky a osudovou záležitostí hluboce ovlivňující a naplňující náš život, kterou je Láska.

Autor se tímto používáním velkých písmen patrně snaží vyvolat ve čtenáři dojem, že ví, o čem mluví, protože si podobným uvědoměním sám prošel, a tedy ví, že je možné, a především, že ví, jak takového životního naplnění dosáhnout. Jak se ostatně můžeme dozvědět z článku Zdenka Jančaříka, který pro Katolický týdeník postavil tvorbu Paula Coelha do souvislosti s katolickou vírou: „Autor vystupuje jako kazatel, jehož chrámovou lodí je celý svět, jako misionář zcela zvláštního náboženství. Typickým nástrojem je pro něj synkretismus – Coelho je sběratelem nejrozličnějších prvků z rozličných náboženství a kultur a vyrábí z nich vlastní poselství spásy. Jeho zvěstování se tím vymyká jakýmkoli hranicím, protože překračuje všechny systémy a instituce.“⁷⁵

Tím nám Zdeněk Jančařík vnáší více světla do definice náboženství, ke kterému se Paulo Coelho hlásí a které ve svých knihách také propaguje. Rovněž tento princip zapadá do celkové koncepce brazilské kultury, která je zmíněna v teoretické části této práce. Koncept víry v Brazílii je založen na prolínání hlavního katolického náboženství s vyznáním afrických kultů a kultů domorodých indiánů, což se v osobní rovině odráží právě ve vyznání Paula Coelha a následně v jeho dílech.

Po obsahové stránce v úryvku najdeme množství obecných pravd (např.: „*Nikdo nemůže sebe sama donutit, aby miloval, a nemůže k tomu donutit ani nikoho jiného.*“⁷⁶), které by potvrdil každý, kdo už má s láskou určitou empirickou zkušenost a ani by nemusel být v dané oblasti odborníkem. Tyto obecně známé skutečnosti se zde mísí s naivními prohlášeními, které působí, jako kdyby byly vystřižené z nějakého evangelia (např.: „*Milujeme druhé, milujeme sebe, milujeme své nepřátele, a díky tomu nám v životě nebude nikdy nic chybět.*“⁷⁷), avšak v praktickém životě nejsou příliš použitelné a po obsahové stránce postrádají hlubší smysl.

---

⁷⁵ Jančařík, 2005.

⁷⁶ Coelho, 2014, str. 229

⁷⁷ Tamtéž.

V neposlední řadě se zde můžeme setkat se skutečnou perlou mezi pseudohlubokými citáty, jež je hodná kopírování na všechny sociální sítě, a tou je věta, kterou tento vybraný úryvek začíná („*Hledejme nejprve lásku, a všechno ostatní dostaneme návdavkem.*“⁷⁸). Ačkoliv věta může vyznít jako důležité poselství, bez kterého není možné pokračovat ve svém dosavadním životě, avšak z pragmatického hlediska postrádá jakýkoliv smysl a v běžném životě se nedá aplikovat, protože skutečně jen láska v životě nestačí. A pokud už máme to štěstí a nalezneme skutečnou lásku, opravdu k ní nedostaneme vše ostatní potřebné k životu.

Reflexe díla

S tvorbou Paula Coelho jsem se již jednou setkala, a to například při četbě knihy *Alchymista*. Jelikož je to ale již notnou řadu let a jelikož tato analýza měla být od prvopočátku kriticky zaměřená, nebylo vhodné, aby reflexe autorovy knihy *Nevěra* byla ovlivněna mými předchozími empirickými zkušenostmi.

Kniha na rozdíl od jiných autorových knih působí na první začtení jako naprosto obyčejný román, což je nezvyklé, protože pokud jsme blíže obeznámeni se stylem, jakým Coelho vystavuje narativ svých příběhů, očekáváme spíše prvoplánové čtení pseudohlubokých citátů mezi řádky. U této knihy však nějakou dobu trvá, než se rozvine do něčeho, co by se dalo považovat za psychologický román.

Podle definice psychologického románu, jež jsme se vymezili v teoretické část, však musím uznat, že tato kniha skutečně splňuje hlavní atributy tohoto žánru. Přeci jen se zde autor snaží o zachycení vnitřního života minimálně jedné z hlavních postav a rovněž se zde vcelku podrobně věnuje rozporu mezi city a následnými činy ústřední postavy. Ta dle definice většinou nebývá duševně v pořádku. Prostřednictvím tohoto faktu se pak v knize setkáváme s určitými sociálně patologickými jevy v jejím chování, což tento román Paula Coelho rovněž splňuje.

Vnímání času je v této knize silně individuální, což je také jeden z bodů charakteristiky zmíněného žánru. Tato práce s časem dává více prostoru důležitým okamžikům v životě hlavní postavy, a naopak ty fádni události dovoluje autorovi jen letmo zmínit či zcela vynechat. Typické je též prolínání časových rovin s retrospektivními návraty do

---

⁷⁸ Tamtéž.

minulosti, ve které se ústřední postavy pokouší najít zlomový bod pro pochopení sebe sama.

Děj sám o sobě není příliš poutavý. Většinu času se zde Coelho zabývá popisem Lindiných naprosto všedních dnů, či jejich zmatených myšlenek. Jak je již naznačeno výše, vnímání času v tomto románu je uchopeno velice individuálně, a proto je pro čtenáře vcelku snadné se doslova ztratit v čase, jelikož Coelho v žádné části knihy nenaznačuje, jak dlouhá doba uběhla od předchozí kapitoly. Někdy na sebe kapitoly přímo navazují a kapitola bezprostředně následující popisuje například druhý den v životě hlavní hrdinky, avšak jindy máme jako čtenáři pocit, že mezi jednotlivými kapitolami uběhly celé měsíce, a to musím říct, není z obecného hlediska příliš příjemné, jelikož snad každý čtenář se rád v ději z hlediska času alespoň trochu orientuje.

Pár řádků bych ráda věnovala také hlavní postavě, která ve mně vzbudila především rozporuplné pocity. Hlavní postava má z pohledu čtenáře po materiální stránce vše, po čem jen může průměrný dospělý člověk v životě toužit, avšak přesto není spokojená. Části čtenářů může tedy připadat jako rozmazlená trucovitá holčička, která by nebyla se svým životem spokojená, ani kdyby byl doslova a do písmene dokonalý. Svou nespokojenost se navíc rozhodne řešit jednáním, o kterém dopředu ví, že do budoucna jí nic dobrého nepřinese a jen ublíží jejím nejbližším.

Po většinu příběhu se chová velice sobecky a je tedy těžké najít k této postavě jakékoliv sympatie, což však nemusíme nutně vnímat jako negativní aspekt tohoto románu, existuje spousta jiných knih, ve kterých jejich autoři dokonce usilovali o to, aby hlavní postava nebyla čtenářům sympatická. Stejně však jako u vnímání pojmu „kýč“, i zde je to nejspíše záležitost dosti subjektivní a záleží jen na empirických zkušenostech daného čtenáře. Nemůžu totiž s ohledem na vlastní empirické zkušenosti popřít, že spoustu lidských pohnutek a chování pochopíme, až když se v podobné situaci ocitneme my sami.

Co ale bylo nejspíše nejslabší stránkou celé knihy? Její závěr. To náhlé duševní osvícení hlavní hrdinky bylo něčím tak nepřirozeným, že to pro mě bylo skutečně těžko stravitelné. Vzhledem k mému zasvěcení do tématu jsem si také více všimla psychologických kýčů a pseudohlubokých citátů, kterými zde autor opravdu nešetřil a jejichž příklady jsme si ostatně představili v předchozí kapitole této práce.

V závěru své reflexe tedy musím zdůraznit dvě hlavní skutečnosti. Tou první je fakt, že román Paula Coelho Nevěra lze považovat za psychologický román, jelikož nese většinu

znaků tohoto žánru. Druhou skutečností je bohužel fakt, že tento román nelze považovat za dílo, které by bylo přínosné pro svět literatury a kterým by se případní čtenáři mohli inspirovat. Myšlenkové pasáže a výroky v nich užití nejsou skutečnými filozofickými poznatky, nýbrž pouze pseudohlubokými citáty. Jejich základ neleží v inspirativní myšlence, nýbrž pouze v popisu již zažitě skutečnosti.

Závěr

Z analýzy knihy Paula Coelha jasně vyplývá, že splňuje všechny aspekty psychologického románu dle definice Dagmar Mocné, nicméně to z něj nečiní hodnotnou literaturu. Jak již bylo řečeno v reflexi na konkrétní dílo, román Paula Coelha Nevěra lze považovat za psychologický román, jelikož nese většinu znaků tohoto žánru. Z rozboru postav rovněž vyplynulo, že většina z nich se dá definovat jako postava-hypotéza, přičemž zpracovávání tohoto typu postav je také jedním z aspektů psychologického románu.

Hlavním důvodem, který způsobuje neúspěch tvorby Paula Coelha mezi literárními kritiky a jejich ostýchavost zařadit jeho díla mezi psychologickou literaturu, je tedy fakt, že autorovy knihy z konce minulého století a jeho současná díla se silně liší, a tak zatímco jeho první knihy reprezentované například dílem Alchymista lze zařadit pod štítek hodnotné literatury psychologického charakteru, jeho současná tvorba, kterou by mohla reprezentovat například právě kniha Nevěra, by již tak úspěšná nebyla a většina recenzentů by ji spíše spojovala s pojmy psychologický kýč či pseudohluboké citáty.

Počáteční tvorba tohoto autora se od té současné odlišuje nejen námětem, ale především kvalitou literárního provedení, která má bohužel sestupný charakter. Bezesporu není možné romány z těchto dvou autorových období srovnávat, ani pokud hovoříme o kýčovitosti, která se nejčastěji projevuje v promluvách hlavních postav, popisu prostředí a v tezích spojených s duchovními prožitky či náboženskými teoriemi. Psychologický kýč z obsahu současných děl totiž netvoří ani tak jejich vyznění, jako spíše četnost užívání napříč celou autorovou tvorbou. Fakt, že se s jedním pseudohlubokým moudrem setkáme ve více autorových dílech, z něj již i přes veškeré možné počáteční pochybnosti činí psychologický kýč.

Také proto je Coelhovi v současné době vyčítáno používání jednoho vzorce pro svou tvorbu, na něž pouze navléká jiné narativy. Mimo literárních kritik se tvorba Paula Coelha dokonce objevuje také jako špatný příklad v učebnicích a publikacích odborného charakteru. Jak již bylo řečeno, například Josef Peterka se ve své učebnici Teorie literatury pro učitele o Coelhovi zmiňuje: „Za příklad současného literárního kýče velkého stylu bych považoval některé ‚mystický hluboké‘ romány Coelhovy.“⁷⁹

---

⁷⁹ Peterka, 2006, str. 26.

Používání pseudohlubokých citátů, které jsou součástí psychologického kýče, a jeho přítomnost v konkrétním díle jsme ostatně dokázali analýzou.

Konkrétně román Nevěra tedy nelze považovat za dílo, které by bylo přínosné pro svět literatury a kterým by se případní čtenáři mohli inspirovat. Myšlenkové pasáže a výroky v nich užití nejsou skutečnými filozofickými poznatky, nýbrž pouze pseudohlubokými citáty. Jejich základ neleží v inspirativní myšlence, nýbrž pouze v popisu již zažité skutečnosti.

Jistě bude více než zajímavé dále sledovat vývoj popularity tohoto fenoménu, avšak osobně se domnívám, že už ho ani zdaleka nečeká tak dlouhý čas na výsluní, jak se nejspíše sám domnívá. Podobně jako jeho díla, i jeho osoba se nakonec projevila jako oběť morálního úpadku, a ačkoliv si samozřejmě přízeň některých svých čtenářů zachová, pak ty, které dosud neodradila schematičnost a kýčovitost jeho děl, nejspíše odradí jeho osoba a názory, jakými se prezentuje.

Seznam pramenů a literatury

- ARIAS, Juan. *Paulo Coelho: Zpověď poutníka*. Praha: Argo 2000. 173 s.
- BINIT, Acharya. How Paulo Coelho Used Piracy to Skyrocket 'The Alchemist' Sales. *Better Marketing* [online]. 2020, 26.9. 2020 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://bettermarketing.pub/how-paulo-coelho-used-piracy-to-skyrocket-the-alchemist-sales-199ccb8788a2>
- COELHO, Paulo. *Nevěra*. Praha: Argo, 2014. ISBN 978-80-257-1244-3.
- CALINESCU, Matei. Kýč. *Labyrinth Revue*, 2000, roč. 10, č. 7-8, s. 111-116.
- ČERVENÝ, Radek. *Paulo Coelho* [online]. Praha: Argo, 2020. Dostupné z: <http://www.coelho.cz/>
- DIVIZNA, Matej. *Paulo Coelho spolupracuje Rosjanom. Dla niego "kryzys" w Ukrainie to wymówka dla rusofobii* [online]. In: *Noizz.pl*, 14.3. 2022 [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://noizz.pl/spoleczenstwo/paulo-coelho-wspolcuje-rosjanom-dla-niego-wojna-w-ukrainie-to-konflikt/49qfqn>
- FOŘT, Bohumil. *Literární postava: Vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008. ISBN 978-80-85778-61-8.
- FRÁŇOVÁ, Veronika. Psychologie barev – Symbolika barev. In: *Onlio, a.s.* [online]. 11.2. 2009 [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.onlio.com/-/psychologie-barev-symbolika-barev>.
- GINZBURGOVÁ, Lidya. *Psychologická próza*. Odeon, Praha, 1982.
- HAGE, Volker; WELLERSHOFFOVÁ, Marianne. Paulo Coelho: Mé romány by měly být dostupné zdarma. *Hospodářské noviny* [online]. 10.10.2008. Dostupný z: <http://hn.ihned.cz/c1-28890510-paulo-coelho-me-romany-by-mely-byt-dostupnezdarma>.
- HAMIDAH, Eva RirinNur: A Study of Linda's Depression in Doing Unlawful Affair in Paulo Coelho's Adultery. 2015. Undergraduate thesis, UIN Sunan Ampel Surabaya. Dostupné z: <http://digilib.uinsby.ac.id/2886/>

HEGER, Lubomír: Alchymista, který uhranul intelektuály. Pátek Lidových novin, 25. 5. 2001, č. 21, s. 34-37. 3 il.

HODROVÁ, Daniela a kol. ...*na okraji chaosu...: poetika literárního díla 20. století*. 1. vyd. Praha: Torst, 2001.

HODROVÁ, Daniela. *Román zasvěcení*. 1. vyd. Jinočany: H&H, 1993. 230 s. Art poetica. ISBN 80-85787-34-2.

HORÁČKOVÁ, Alice. Coelho, Viewegh, Paolini: Nejlíp jdou na odbyt autoři s věrnými fanoušky. *MF DNES* [online]. 20.1.2010. Dostupný z: http://kultura.idnes.cz/coelho-viewegh-paolini-nejlip-jdou-na-odbyt-autori-s-vernymifanousky-1e3-/literatura.aspx?c=A100119_175724_literatura_tt.

HORÁČKOVÁ, Alice. Paulo Coelho má vzor. Coelha. Bohužel. *Idnes.cz* [online]. 22.4.2008. Dostupný z: http://kultura.idnes.cz/paulo-coelho-ma-vzor-coelhabohuzel-d62-/literatura.aspx?c=A080421_200636_literatura_jaz.

HRABÁK, Josef. Napínavá četba pod lupou: ze studií o paraliteratuře. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1986.

HRBÁČEK, Josef. Recepce textu, jeho analýza a interpretace. *Naše řeč*. 2005, **88**(1), 1-8.

HRDLÍČKA, Michal, Julián KURIC a Marek BLATNÝ. Krize středního věku. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006.

CHUCHMA, Josef. *Coelho nás všechny miluje*. *MF DNES*. 20.11.2003 Kultura - s. 13

CHUCHMA, Josef. *Spřízněné bestselery: jednoduše o smyslu života*. *MF DNES*. 16.11.1995, 6, č. 268, s. 19.

CHUCHMA, Josef. Paulo Coelho a ztráta soudnosti. *Kultura.idnes.cz* [online]. 6.4.2005. Dostupný z: http://kultura.idnes.cz/paulo-coelho-a-ztrata-soudnostidn8-/literatura.aspx?c=A050405_184428_literatura_gra.

CHUCHMA, Josef. Továrna na peníze: Jak mediální mág Paulo Coelho vydává knihu. *Týden*. 27.10.2003, 44, s. 15.

JANČAŘÍK, Zdeněk. Coelho: Mezi literaturou a falešnou mystikou. *Katolický týdeník* [online]. Praha, 2005, 15.11.2005, (47) [cit. 2022-03-18]. ISSN 0862-5557. Dostupné z: <https://www.katyd.cz/clanky/coelho-mezi-literaturou-a-falesnou-mystikou.html>

JONÁK, Zdeněk. Úloha emocí při recepci literárního díla [online]. 2007, 6.2. 2007 [cit. 2022-04-29]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/1131/ULOHA-EMOCI-PRI-RECEPCI-LITERARNIHO-DILA.html>

KLÍMA, Jan. *Dějiny Brazílie*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998. 458 s. Dějiny států. ISBN 80-7106-261-8.

KUBÍČKOVÁ, Klára. Pražské Jezulátko splnilo Coelhoovi přání. MF DNES. 23.5.2009, s. D9.

KULKA, Tomáš. Umění a kýč. *Vesmír* [online]. 1997/10, 5. 10. 1997, **76**(587) [cit. 2022-03-08]. ISSN 1214-4029. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/1997/cislo-10/umeni-kyc.html>

LILIENFELD, Scott O. 50 největších mýtů populární psychologie. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2011. 349 s. ISBN 978-80-242-2998-0.

MAYER, Claude-Helene. *The Life and Creative Works of Paulo Coelho: A Psychobiography from a Positive Psychology Perspective*. Cham: Springer, 2017. ISBN 978-3-319-86669-7.

MERHAUT, Marek. *Vlivy ekonomické krize na změnu chování managementu hotelových zařízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. ISBN 978-80-7478-365-4.

MLSOVÁ, Nella: Člověk na rozhraní: (Příspěvek k interpretaci prozaického díla Jaroslava Havlíčka). Hradec Králové: Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové, 2005.

MOCNÁ, Dagmar; Peterka, Josef, a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, Litomyšl 2004. 699 s.

MÜLLER, Richard a ŠIDÁK, Pavel. *Slovník novější literární teorie: glosář pojmů*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012. 699 s.; Literární řada. ISBN 978-80-200-2048-2 (váz.).

NAKAGOME, Patrícia Trindade. *Hope or Literary Value: Different Keys to Read Literature* [online]. s. 81-91 [cit. 2022-02-22]. ISBN 9781848883345. Dostupné z: <https://brill.com/view/book/edcoll/9781848883345/BP000009.xml>

NEHRING, Daniel. *Transnational Popular Psychology and the Global Self-Help Industry*. 2016. ISBN 978-0-230-37085-2.

NEJEDLÝ, Jan. Umění zprostředkovávat pozitivní pohled. Hn.ihned.cz [online]. 9.9.2005. Dostupný z: <http://hn.ihned.cz/c1-16800610-umi-umenizprostredkovavat-pozitivni-pohled>.

NEMRAVA, Daniel. Fenomén zvaný Paulo Coelho. *Host*. 2001, **10**(9), 60-62. ISSN 1211-9938.

NEZNÁMÝ, autor. Prosil jsem Jezulátko, ať mi pomůže. Lidové noviny, 18, 3. 5. 2005, č. 103, s. 11. 1 il.

NÜNNING, Ansgar (ed.): *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno, Host 2006.

OLEJNÍK, Martin. Paulo Coelho: Čaroděj slov a mystický vypravěč. In: *DreamLife* [online]. Brno: 2Tom, 2006, 23.8. 2008 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://dreamlife.cz/paulo-coelho-carodej-slov-a-mystický-vypravec/>

OPELÍK, Jiří. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 3/2. díl, P-Ř*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000. s. 733-1522. ISBN 80-200-0708-3.

ORTOLANO, Glauco. **World Literature Today; Norman** sv. 77, Čís. 1, (Apr-Jun 2003): 57.

PENNYCOOK, Gordon. On the reception and detection of pseudo-profound bullshit. *Judgment and Decision Making*, Vol. 10, No. 6, November 2015, pp. 549–5.

PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta. 2. vydání 2006. 248 s.

PETRŮ, Eduard. *Úvod do studia literární vědy*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2000. 187 s. ISBN 80-85839-44-X.

PILÁTOVÁ, Markéta. Bylo nebylo, žili hippies a věřili v lásku a mír. Coelho jim věnoval román. *Aktuálně.cz* [online]. Praha: Economia, 2019. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/paulo-coelho-hipik-argo-kniha-recenze-brazilie/r~524d69aa14e811e99168ac1f6b220ee8/>

PLESNÁ, Hana. *Romány Paula Coelho: umění nebo kýč?* Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Dagmar Mocná.

PROCHÁZKA, Michal. Paulo Coelho: V srdci jsem stále hippie. *Magazín Práva*, 12, 13. 7. 2002, č. 28, s. 20-22. 3 il.

SANT, Jordi. Asociados Agencia Literaria S.L., přeložila Pavla Lidmilová. Coelho: Každá kniha je stavem mé duše. *Idnes.cz* [online]. 2.4.2005, [cit. 2022-02-22]. Dostupný z: http://kultura.idnes.cz/coelho-kazda-kniha-je-stavem-me-duse-d62-/literatura.aspx?c=A050401_200712_literatura_gra.

SEDMIDUBSKÝ, M., ČERVENKA, M., VÍZDALOVÁ, I. Čtenář jako výzva: výbor z prací kostnické školy recepční estetiky. 1. vyd. Brno: Host, 2001. s. 199–242. ISBN80-86055-92-2.

SEDLÁKOVÁ, Lenka. Pohádka o odvaze trvat na svém snu. *Deník Telegraf*. 29.11.1995, 4, č. 279, s.11.

SIKORA, Shelley, KUIKEN, Don, MIAL, D. S. Enactment versus Interpretation. a Phenomenological Analysis of Readers' Experience of Coleridge's Rime of the Ancient Mariners. 2002. Dostupné z: www.arts.ualberta.ca/igel/IGEL2002/Kuiken1.pdf

SPERBER, Dan. The guru effect. *Review of Philosophical Psychology*, 2010, 1, 583–592.

SIROVÁTKA, Oldřich. O potřebě zkoumání populární literatury [Review of *Napínavá četba pod lupou*, by J. Hrabák]. *Česká Literatura*, 1087, 35(4), 340–345. <http://www.jstor.org/stable/43743851>

STAWCZYK, Joanna. Księgarnia kończy z książkami Paulo Coelho. „Wycofujemy ze sprzedaży.“ *Natemat.pl* [online]. 2022, 14.03. 2022 [cit. 2022-03-22]. Dostupné z: <https://natemat.pl/401741,ksiegarnia-wycofuje-ksiazki-paulo-coelho-reakcja-internautow>

ŠTĚPÁNEK, Vladimír. *Teorie literatury*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. 196 s.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015.

VÁNĚ, Vlastimil. Paulo Coelho, snadný terč a špatný vzor. *Literární noviny* [online]. 01.09. 2008. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/23055/coelho-paulo-2>

WEISSOVÁ, Lada. Coelho, Paulo Brida. *ILiteratura.cz* [online]. Praha, 2008. ISSN 1214–309X. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/23057/coelho-paulo-brid>

ZAVŘELOVÁ, Monika. Paulo Coelho znovu káže. Tentokrát v autobiografickém Hipíkovi. *IDNES.cz* [online]. Praha: MAFRA, 2018, 19.11. 2018. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/literatura/paulo-coelho-khihy-recenze-hipik.A181119_091441_literatura_kiz

ZIKMUNDOVÁ, Karolina. Vědci zjistili, že pokud věříte pseudohlubokým citátům, máte nižší inteligenci. Radio Wave [online]. 2015 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/vedci-zjistili-ze-pokud-verite-pseudohlubokym-citatum-mate-nizsi-inteligenci-5229249?page=6>